

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Krzysztof Knoppek

PYTANIA I ODPOWIEDZI

WYDANIE

5

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Krzysztof Knoppek

PYTANIA I ODPOWIEDZI

WYDANIE

5

Stan prawny na 1 stycznia 2022 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Katarzyna Rybczyńska

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-885-4
5. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	31

Część pierwsza ZAGADNIENIA OGÓLNE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Rozdział I

Pojęcie postępowania cywilnego, sprawy cywilnej oraz podstawowe informacje o sądach rozpoznających sprawy cywilne

35	35
1. Co to jest prawo cywilne procesowe oraz postępowanie cywilne?	35
2. Jakie są funkcje postępowania cywilnego?	38
3. Jakie są podstawowe źródła prawa cywilnego procesowego?	41
4. Scharakteryzuj kodeks postępowania cywilnego jako ustawę. Opisz jego konstrukcję i przedmiot	46
5. Co to jest sprawa cywilna, jakie są jej rodzaje i przykłady?	48
6. Jakie są rodzaje postępowania cywilnego?	55
7. Jakie sądy szczególne działają w Polsce i czy toczy się przed nimi postępowanie cywilne?	57
8. Jakie funkcje w rozpoznawaniu spraw cywilnych pełni Sąd Najwyższy?	61
9. Jakimi środkami Sąd Najwyższy realizuje swoje funkcje i jaki jest jego wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych?	62

10. Czy Sąd Najwyższy jest związany własnymi orzeczeniami i czy może on odstąpić od swojego wcześniejszego stanowiska? 65
11. Na czym polega udzielenie odpowiedzi przez Sąd Najwyższy na pytania prawne (zagadnienia prawne) sądów drugiej instancji? 66

Rozdział II

- Organy pozasądowe, przed którymi toczy się postępowanie cywilne** 68
1. Przed jakimi organami pozasądowymi również toczy się postępowanie cywilne? 68
 1. Komisje pojednawcze 68
 2. Czym zajmują się komisje pojednawcze i jaki jest stosunek postępowania przed komisją pojednawczą do postępowania przed sądami pracy? 68
 3. Czy istnieje obowiązek powoływania w zakładach pracy komisji pojednawczych? 70
 4. Kto wchodzi w skład komisji pojednawczej i jak przebiega postępowanie przed komisją? 70
 2. Wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych 73
 5. Czym się zajmują wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych? 73
 6. Jaka jest struktura organizacyjna organu pozasądowego rozstrzygającego spory dotyczące zdarzeń medycznych? ... 75
 7. Dlaczego postępowanie przed wojewódzkimi komisjami zaliczamy do postępowania cywilnego (pozasądowego)? ... 75
 8. Jakie są zalety i wady postępowania przed wojewódzkimi komisjami? 76
 3. Mediatorzy 78
 9. Co to jest ADR i jakie funkcje pełni? 78
 10. Jakie są ogólne zasady postępowania mediacyjnego? ... 79
 11. W jaki sposób dochodzi do wszczęcia postępowania mediacyjnego w sprawach cywilnych? 81
 12. W jaki sposób dochodzi do wszczęcia postępowania mediacyjnego na podstawie umowy o mediację? 82
 13. Kiedy sąd kieruje strony do mediacji? 83

14. Czy wszczęcie postępowania mediacyjnego może nastąpić bez skierowania sądu i bez umowy mediacyjnej stron?	85
15. Co powinien zawierać wniosek o przeprowadzenie mediacji?	85
16. Kto może być mediatorem?	86
17. Kto to jest mediator stały i mediator niestały?	87
18. Ile wynoszą koszty postępowania mediacyjnego?	88
19. Według jakich zasad sąd orzeka o kosztach postępowania mediacyjnego?	89
20. Czy mediator wykonuje swoje czynności na posiedzeniach mediacyjnych?	92
21. W jaki sposób można poznać przebieg i wynik postępowania mediacyjnego?	92
22. Jakie czynności wykonuje sąd w związku z postępowaniem mediacyjnym?	93
23. Jakie są skutki zatwierdzenia przez sąd ugody mediacyjnej?	94
24. Czy istnieją odrębności postępowania mediacyjnego w sprawach małżeńskich?	95
4. Sądy polubowne (arbitrażowe)	97
25. Co to są sądy arbitrażowe i jaka jest ich relacja do arbitrażu gospodarczego i do sądownictwa gospodarczego?	97
26. Jaka jest podstawa prawna funkcjonowania sądów arbitrażowych?	98
27. Jakie są rodzaje sądów polubownych?	99
28. Jakie są największe stałe sądy polubowne w Polsce? ...	100
29. Jakie sprawy cywilne można zapisać do rozpoznania sądowi polubownemu?	101
30. Co to jest zapis na sąd polubowny?	103
31. Jakie są rodzaje zapisów na sąd polubowny?	104
32. W jakiej formie należy dokonać zapisu na sąd polubowny?	105
33. Co jest treścią zapisu na sąd polubowny?	106
34. Czy można dokonać zapisu na sąd polubowny przez pełnomocnika?	107

35. Jakie znaczenie ma miejsce postępowania przed sądem polubownym?	108
36. Na czym polega nadzór judykacyjny sądów państwowych (powszechnych) nad sądami polubownymi?	109
37. Jakie są skutki wniesienia do sądu powszechnego pozwu (lub wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego) w sprawie, w której obowiązuje strony zapis na sąd polubowny?	110
38. Kto może być arbitrem w sądzie polubownym?	111
39. Czy można wyłączyć arbitra ze składu sądu polubownego?	112
40. Na czym polega wszczęcie postępowania przed sądem polubownym?	112
41. Jakie naczelne zasady obowiązują w postępowaniu przed sądem polubownym?	113
42. Czy sąd polubowny jest związany przepisami postępowania cywilnego?	115
43. Czy sąd polubowny jest związany przepisami prawa materialnego?	116
44. Co to są podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej?	117
45. Czy można wskazać przykłady wyroków sądów polubownych, które są sprzeczne z przepisami polskiego prawa cywilnego, ale zarazem nie są sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej?	118
46. Jak można zaskarżyć wyrok wydany przez sąd polubowny?	119
47. Na jakich podstawach można oprzeć skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego?	120
48. Jaki jest termin do wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego?	122
49. Który sąd jest właściwy do rozpoznania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego?	122
50. Czy wyrok sądu powszechnego w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest wyrokiem ostatecznym w sprawie?	122

51. Czy wyrok sądu polubownego wywołuje takie same skutki prawne jak wyrok sądu państwowego?	122
52. Który sąd i w jakiej formie orzeka o uznaniu bądź stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego?	123
53. Jakie są podstawy odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej?	124
54. Jakie są zalety postępowania przed sądami polubownymi?	125

Rozdział III

Stosunek postępowania cywilnego do innych postępowań ...	129
1. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego	129
1. W jakim postępowaniu można dochodzić roszczeń wynikających z przestępstwa?	129
2. W jakich relacjach czasowych należy badać wzajemny stosunek postępowania cywilnego i postępowania karnego?	130
3. Jakie znaczenie dla sądu cywilnego mają wydane wcześniej prawomocne orzeczenia sądu karnego?	131
4. Czy prawomocne orzeczenia sądów cywilnych wiążą sądy w postępowaniu karnym?	135
5. Jakie znaczenie ma fakt, że jednocześnie z postępowaniem cywilnym toczy się postępowanie karne, którego wynik mógłby wpłynąć na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej?	136
2. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania administracyjnego	137
6. Jaka relacja zachodzi pomiędzy postępowaniem cywilnym a postępowaniem administracyjnym?	137
7. Jaki wpływ mają ostateczne decyzje administracyjne na toczące się później postępowanie cywilne?	138
8. Jaki wpływ mają orzeczenia sądów powszechnych na postępowanie administracyjne?	139
9. Czy toczące się postępowanie administracyjne może być przyczyną zawieszenia postępowania cywilnego? ...	139

10. Jaki jest stosunek sądowego postępowania egzekucyjnego do postępowania egzekucyjnego w administracji?	140
3. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania sądowoadministracyjnego	141
11. Jaki jest stosunek postępowania cywilnego do postępowania przed sądami administracyjnymi?	141
4. Stosunek postępowania cywilnego do prawa cywilnego materialnego	142
12. Jaka relacja zachodzi pomiędzy prawem cywilnym procesowym a prawem cywilnym materialnym?	142

Rozdział IV

Zasady naczelnego postępowania cywilnego	145
1. Zasada prawdy	145
1. Czy w postępowaniu cywilnym istnieje zasada prawdy obiektywnej (materialnej)?	145
2. Czy istnieją sprawy cywilne, w których sąd ma obowiązek z urzędu ustalać rzeczywisty stan faktyczny, a zatem z urzędu wykrywać prawdę obiektywną (materialną)?	150
2. Zasada równości stron	152
3. Na czym polega zasada równości stron?	152
3. Zasada kontradiktoryjności	155
4. Na czym polega zasada kontradiktoryjności?	155
4. Zasada dyspozycyjności	156
5. Na czym polega zasada dyspozycyjności?	156
5. Zasada ustności i pisemności	157
6. Na czym polega zasada ustności i pisemności postępowania?	157
6. Zasada formalizmu procesowego	160
7. Na czym polega zasada formalizmu procesowego?	160
7. Zasada bezpośredniości	161
8. Na czym polega zasada bezpośredniości?	161
8. Zasada jawności	163
9. Na czym polega zasada jawności postępowania?	163

9. Zasada koncentracji materiału procesowego	165
10. Na czym polega zasada koncentracji materiału procesowego?	165
11. Jakie są inne sposoby zapobiegania przewlekaniu postępowania i nadużyciom prawa procesowego przez strony?	171

Rozdział V

Przesłanki procesowe	173
1. Co to są przesłanki procesowe?	173
2. Jakie są rodzaje przesłanek procesowych?	173
3. Jakie są skutki niespełnienia przesłanek procesowych?	176

Część druga PROCES

Rozdział I

Sąd	181
1. Właściwość sądowa w ogólności	181
1. Co to jest <i>perpetuatio fori</i> ?	181
2. Jakie wyróżniamy rodzaje właściwości sądu?	182
2. Właściwość miejscowa i jej postaci szczególne	182
3. Co to jest właściwość miejscowa i jakie są jej ogólne podstawy?	182
4. Co to jest właściwość przemienna?	183
5. Co to jest właściwość wyłączna?	186
6. Co to jest właściwość delegacyjna?	187
7. Co to jest właściwość umowna?	188
8. Jakie są skutki wniesienia pozwu do sądu niewłaściwego miejscowo?	188
3. Właściwość rzeczowa	189
9. Na czym polega właściwość rzeczowa sądu?	189
10. Czy istnieje możliwość, aby sąd rejonowy rozpoznał sprawę należącą do właściwości rzeczowej sądu okręgowego albo aby sąd okręgowy rozpoznał sprawę należącą do właściwości rzeczowej sądu rejonowego? ...	191
11. Co to jest właściwość funkcjonalna?	192

Rozdział II

Skład sądu	195
1. Kto to jest ławnik?	195
2. Jaki jest skład sądu pierwszej i drugiej instancji?	197

Rozdział III

Referendarz sądowy	199
1. Kto to jest referendarz sądowy?	199
2. W jakich sprawach może orzekać referendarz sądowy?	201

Rozdział IV

Wyłączenie sędziego	205
1. Kiedy sędzia podlega wyłączeniu z mocy ustawy?	205
2. Czy strona może domagać się wyłączenia sędziego?	206
3. Czy oprócz sędziego ktoś jeszcze podlega wyłączeniu w postępowaniu cywilnym?	208

Rozdział V

Strony	209
1. Pojęcie strony	209
1. Kto to jest strona procesowa i ile stron występuje w procesie cywilnym?	209
2. Co to jest strona w znaczeniu materialnym i strona w znaczeniu formalnym?	211
2. Legitymacja procesowa	216
3. Co to jest legitymacja procesowa?	216
4. Kiedy zachodzi brak legitymacji procesowej i jakie są skutki tego braku?	217
3. Zdolność sądowa	219
5. Co to jest zdolność sądowa?	219
6. Jakie są skutki braku zdolności sądowej?	223
4. Zdolność procesowa	223
7. Co to jest zdolność procesowa?	223
8. Komu przysługuje zdolność procesowa?	224
9. Jakie są skutki braku zdolności procesowej?	225
10. Czy strona, która nie ma zdolności procesowej, może działać przez swojego pełnomocnika procesowego? ...	226

5. Zdolność postulacyjna	226
11. Co to jest zdolność postulacyjna?	226
12. Kto nie ma zdolności postulacyjnej?	226
13. W jakich sprawach cywilnych obowiązuje przymus adwokacki i na czym on polega?	227
14. Czym się wyróżnia pełnomocnictwo dla adwokata występującego przed Sądem Najwyższym?	232
15. Czy istnieją sytuacje, gdy w postępowaniu objętym przymusem adwokackim strona mogłaby jednak działać osobiście?	232
6. Współuczestnictwo procesowe	233
16. Co to jest współuczestnictwo procesowe?	233
17. Od czego zależy, czy w danym procesie cywilnym wystąpi współuczestnictwo procesowe?	234
18. Jakie są rodzaje współuczestnictwa procesowego?	234
19. Co to jest współuczestnictwo materialne?	235
20. Co to jest współuczestnictwo formalne?	236
21. Co to jest współuczestnictwo jednolite?	238
22. Co to jest współuczestnictwo konieczne?	241
23. Jakie są obowiązki sądu w razie stwierdzenia, że w sprawie nie występują wszystkie osoby, które powinny być współuczestnikami koniecznymi?	243
24. Według jakich zasad działają współuczestnicy procesowi?	244
7. Postępowanie grupowe	246
25. Czym się charakteryzuje postępowanie grupowe?	246
26. Jakie wynagrodzenia adwokackie i radcowskie są dopuszczalne w postępowaniu grupowym?	251
8. Interwencja główna	253
27. Co to jest interwencja główna?	253
9. Interwencja uboczna	254
28. Co to jest interwencja uboczna?	254
29. W jaki sposób i kiedy można zgłosić interwencję uboczną?	254
30. Jakie są rodzaje interwencji ubocznej?	255
31. Czy interwient uboczny może działać w procesie samodzielnie?	256

10. Podmiotowe przekształcenia powództwa	257
32. Co należy rozumieć przez podmiotowe przekształcenia powództwa?	257
11. Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym	262
33. Czy w postępowaniu cywilnym może wystąpić prokurator?	262
34. Jakie są przesłanki udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym?	263
35. Jakie są formy udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym?	264
36. Na czym polega wytoczenie powództwa przez prokuratora?	265
37. Na czym polega wstąpienie prokuratora do sprawy? ...	267
38. Czy sąd ma obowiązek zawiadomienia prokuratora o sprawie?	268
39. Jakie obowiązki sądu w stosunku do prokuratora wprowadziły ostatnie nowelizacje kodeksu postępowania cywilnego?	269
12. Udział organizacji pozarządowych i innych podmiotów w postępowaniu cywilnym	270
40. Na czym polega udział organizacji pozarządowych w postępowaniu cywilnym?	270
41. Czy oprócz prokuratora i organizacji pozarządowych inne jeszcze podmioty mogą w postępowaniu cywilnym bronić praw obywateli?	272
13. Przypozwanie	274
42. Co to jest przypozwanie?	274
14. Udział kuratora w postępowaniu cywilnym	275
43. Jaka jest rola kuratora w postępowaniu cywilnym? ...	275

Rozdział VI

Pełnomocnicy procesowi	278
1. Na czym polega działanie pełnomocnika procesowego? ...	278
2. Kto może być pełnomocnikiem procesowym?	280
3. Czy pełnomocnikiem procesowym może także być osoba prawna?	284
4. Jaką funkcję w dziedzinie zastępstwa procesowego pełni Prokuratoria Generalna?	285

5. Czy prawnicy zagraniczni mogą występować w polskim postępowaniu cywilnym?	286
6. Jakie są rodzaje pełnomocnictwa procesowego?	289
7. W jakiej formie należy udzielić pełnomocnictwa procesowego?	290
8. Jakich czynności procesowych może dokonywać pełnomocnik procesowy?	292
9. Czy strona może odwołać lub zmienić czynność swego pełnomocnika?	293
10. Ilu pełnomocników procesowych może mieć strona?	294
11. Czy możliwe jest działanie pełnomocnika bez pełnomocnictwa?	295
12. Na czym polega tzw. przymus adwokacki i w jakich sprawach występuje?	296

Rozdział VII

Przedmiot procesu cywilnego	299
1. Co jest przedmiotem procesu (postępowania) cywilnego?	299

Rozdział VIII

Powództwa – ich dopuszczalność i rodzaje	303
1. Droga sądowa	303
1. Co to jest droga sądowa?	303
2. Jakie są skutki niedopuszczalności drogi sądowej?	305
2. Pojęcie powództwa i jego rodzaje	306
3. Co to jest powództwo?	306
4. Jakie są rodzaje powództw?	307
3. Powództwo o świadczenie	308
5. Jakie są cechy charakterystyczne powództwa o świadczenie?	308
6. Jak należy sformułować żądanie pozwu w powództwie o świadczenie?	311
4. Powództwo o ustalenie	313
7. Czym się charakteryzuje powództwo o ustalenie?	313
8. Jaki jest wzajemny stosunek powództwa o ustalenie i powództwa o świadczenie?	316

9. Jakie są przykłady powództw o ustalenie opartych na przepisach szczególnych?	317
5. Powództwo o ukształtowanie	318
10. Czym charakteryzują się powództwa o ukształtowanie?	318
11. Jakie są rodzaje powództw o ukształtowanie?	319

Rozdział IX

Czynności procesowe	322
1. Pojęcie czynności procesowych	322
1. Co to są czynności procesowe i jakie są ich rodzaje? ...	322
2. Pisma procesowe	324
2. Co to są pisma procesowe?	324
3. W których sprawach w postępowaniu cywilnym występuje forma urzędowego formularza pisma procesowego?	325
4. Jakie są skutki niezachowania wymogu formy urzędowego formularza?	327
5. Czy w postępowaniu cywilnym można wnosić pisma procesowe w postaci elektronicznej?	328
6. Z czego powinno się składać pismo procesowe?	329
7. Jakie wady formalne mogą wystąpić w pismach procesowych?	332
8. Jakie są skutki wniesienia pisma procesowego z wadami formalnymi lub bez należytej opłaty?	334
9. Jakie są skutki wniesienia pozwu niezawierającego żądania rozstrzygnięcia sprawy, a także pozwu z żądaniem oczywiście bezzasadnym?	336
10. Jakie są skutki nieuiszczenia należytej opłaty przez adwokata lub radcę prawnego?	338
11. Jakie są sposoby wnoszenia pism procesowych?	339
3. Terminy procesowe	341
12. Jakie są rodzaje terminów procesowych?	341
13. Jakie terminy ustawowe występują w postępowaniu cywilnym?	342
14. Co to są terminy sądowe?	343
15. Co to jest termin umowny?	344
16. Co to są terminy instrukcyjne?	344

17. Czy można dokonać czynności procesowej po upływie terminu prekluzyjnego?	346
4. Doręczenia sądowe	348
18. Jakie są sposoby dokonywania przez sąd doręczeń pism sądowych i procesowych?	348
19. Na czym polegają doręczenia bezpośrednie?	354
20. Kto jest uprawniony do odbioru przesyłki sądowej? ...	354
5. Posiedzenia sądowe. Rozprawa. Protokoły. Policja sesyjna ...	355
21. Co to są posiedzenia sądowe i jakie są ich rodzaje? ...	355
22. Czym się różnią posiedzenia jawne od niejawnych? ...	356
23. Kiedy sąd może wyznaczać posiedzenia niejawne i do czego one służą?	357
24. Co to jest posiedzenie przygotowawcze i plan rozprawy?	360
25. Co to jest plan rozprawy i kiedy się go sporządza?	361
26. Co to są posiedzenia jawne niebędące rozprawami? ...	363
27. Co to jest rozprawa?	364
28. Jaki jest przebieg rozprawy?	367
29. Kto ma prawo wstępu na salę rozpraw podczas jawnego posiedzenia sądowego?	371
30. Czy dziecko może wejść na salę rozpraw?	372
31. Jak są rozmieszczeni uczestnicy rozprawy na sali rozpraw i czy muszą podczas rozprawy wstawać?	372
32. Czym się różnią posiedzenia sądowe przy drzwiach otwartych od posiedzeń przy drzwiach zamkniętych?	373
33. Kto może być obecny na sali rozpraw podczas posiedzenia odbywanego przy drzwiach zamkniętych?	374
34. Na czym polega przerwanie i odroczenie rozprawy? ...	375
35. Co to są protokoły sądowe i jakie jest ich znaczenie? ...	376
36. Co to jest protokół elektroniczny?	377
37. Czy obecnie stosowane są również protokoły pisemne?	379
38. Kto podpisuje protokół?	381
39. Czy strona może otrzymać odpis protokołu?	381
40. Które posiedzenia sądowe muszą być protokolowane? ...	382
41. Co to jest transkrypcja protokołu?	383

42. Jaką techniką sporządza się protokół pisemny? 384
43. Czy wolno fotografować sceny z rozprawy, filmować jej przebieg, nagrywać rozprawę do celów prywatnych bądź transmitować ją? 385
44. Jakimi środkami przymusu dysponują sądy w celu zachowania powagi i spokoju na sali rozpraw? 386

Rozdział X

Koszty procesowe	388
1. Pojęcie i skład kosztów procesu	388
1. Co to są koszty procesu?	388
2. Z czego składają się koszty procesu?	389
3. Co to są koszty sądowe?	389
4. Co to są opłaty stosunkowe?	391
5. Co to są opłaty stałe?	391
6. Co to są opłaty podstawowe?	392
7. Co to jest opłata tymczasowa i ostateczna?	393
8. Co to są opłaty kancelaryjne?	393
9. Jakie są sposoby uiszczania opłat sądowych?	395
10. Na czym polega uiszczenie opłaty sądowej w formie bezgotówkowej?	395
11. Jak się uiszcza opłaty sądowe gotówką?	396
12. Jak się uiszcza opłatę sądową za pomocą znaków opłaty sądowej?	396
13. Jakie są zasady ponoszenia wydatków w postępowaniu cywilnym?	397
14. Jakie są koszty osobistego stawiennictwa strony na rozprawie?	398
15. Jakie są koszty udziału mediatora w postępowaniu cywilnym?	399
16. Jakie koszty procesowe są związane z udziałem pełnomocnika procesowego?	400
2. Zasady orzekania o zwrocie kosztów procesu	404
17. Według jakich zasad sąd orzeka o zwrocie kosztów procesu?	404
18. Na czym polega zasada odpowiedzialności za wynik sprawy?	405
19. Na czym polega zasada kosztów celowych?	405

20. Na czym polega zasada zawinienia?	407
21. Co to jest zasada kompensaty?	409
22. Na czym polega zasada słuszności?	410
3. Żądanie zwrotu kosztów	411
23. Czy sąd zasądza zwrot kosztów procesu z urzędu czy na wniosek?	411
24. Jak należy sformułować wniosek o zwrot kosztów procesu?	412
25. Kto orzeka o kosztach procesu i w jakiej formie?	413

Rozdział XI

Wszczęcie postępowania cywilnego i jego skutki	414
1. Pozew	414
1. W jaki sposób następuje wszczęcie postępowania cywilnego? Jaka jest konstrukcja pozwu?	414
2. Skutki wniesienia pozwu	418
2. Jakie są skutki wniesienia pozwu do sądu?	418
3. Jakie są materialnoprawne skutki wniesienia pozwu? ...	418
4. Jakie są procesowe skutki wniesienia pozwu?	419
3. Skutki doręczenia pozwu	420
5. Jakie są materialnoprawne skutki doręczenia pozwu? ...	420
6. Jakie są procesowe skutki doręczenia pozwu?	421
4. Obrona pozwanego	426
7. Jakie są środki obrony pozwanego?	426
8. Na czym polega obrona pozwanego przez zaprzeczenie?	426
9. Czy strony mają obowiązek podawania podstawy prawnej swoich żądań?	428
10. Jakie zarzuty może podnosić pozwany w ramach swojej obrony?	429
11. Co to jest powództwo wzajemne?	431
12. Jakie korzyści przynosi instytucja pozwu wzajemnego?	433
13. W jakich sprawach i postępowaniach wniesienie pozwu wzajemnego jest niedopuszczalne?	434
5. Zmiana powództwa. Łączenie roszczeń. Cofnięcie pozwu	435
14. Czy w toku procesu można zmienić żądanie pozwu? ...	435

15. Czy jednym pozwem można dochodzić kilku roszczeń? 436
16. Czy raz wniesiony do sądu pozew może być cofnięty? ... 437

Rozdział XII

Zawieszenie postępowania. Ugoda sądowa i postępowanie

pojednawcze. Umorzenie postępowania	439
1. Zawieszenie postępowania	439
1. Jakie są rodzaje zawieszenia postępowania?	439
2. Kiedy następuje zawieszenie postępowania z mocy prawa?	439
3. Kiedy sąd obligatoryjnie zawiesza postępowanie z urzędu oraz kiedy je podejmuje?	440
4. Kiedy sąd obligatoryjnie zawiesi postępowanie na wniosek?	441
5. Kiedy sąd może zawiesić postępowanie z urzędu i kiedy je podejmie?	441
6. Czy sąd może zawiesić postępowanie na żądanie stron?	444
7. Jakie są skutki zawieszenia postępowania?	444
2. Ugoda sądowa	445
8. Co to jest ugoda sądowa?	445
9. Jak się zawiera ugodę sądową?	447
10. Czy sąd może nie dopuścić do zawarcia ugody sądowej?	447
11. Jakie są skutki zawarcia ugody sądowej?	448
12. Czy można zaskarżyć ugodę sądową?	449
3. Postępowanie pojednawcze	449
13. Co to jest postępowanie pojednawcze?	449
4. Umorzenie postępowania	450
14. Kiedy sąd umarza postępowanie?	450
15. Jakie są skutki umorzenia postępowania?	451

Rozdział XIII

Postępowanie dowodowe	453
1. Dowody w ogólności	453
1. Jakie znaczenie ma postępowanie dowodowe?	453
2. Co to jest dowód?	454

3. Który sąd prowadzi dowody w sprawie?	455
4. Co jest przedmiotem dowodu w postępowaniu cywilnym?	456
5. Co to są fakty i jakie fakty są przedmiotem dowodu? ...	456
6. Czy wszystkie fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy muszą zostać udowodnione?	457
7. Czy sąd może dopuszczać dowody z urzędu?	460
8. Która strona powinna składać wnioski dowodowe? ...	462
9. Na czym polega zasada swobodnej oceny dowodów? ...	463
10. Co to jest postanowienie dowodowe?	465
11. Jaka jest rola domniemań w postępowaniu dowodowym?	467
12. Co jeszcze – oprócz faktów – może być przedmiotem dowodu?	469
13. Co to jest uprawdopodobnienie i kiedy się je stosuje? ...	472
2. Dowód z dokumentu	475
14. Co to jest dokument?	475
15. Jak przebiega prowadzenie dowodu z dokumentu?	477
16. Czy podpis jest koniecznym elementem składowym dokumentu?	478
17. Co to jest własnoręczny podpis?	481
18. Jakie są funkcje podpisu?	482
19. Jak dzielimy dokumenty zawierające tekst (dokumenty tekstowe)?	484
20. Jakie domniemania prawne łączą się z dokumentami? ...	486
21. Jakie ograniczenia dowodowe łączą się z dokumentami?	488
3. Dowód z zeznań świadków	491
22. Kto może być świadkiem w procesie cywilnym?	491
23. Jakie są skutki błędnego przesłuchania danej osoby w ramach dowodu z zeznań świadków zamiast dowodu z przesłuchania stron lub odwrotnie?	496
24. Kto ma prawo odmowy zeznań i jak przebiega przesłuchanie świadka?	498
25. Komu przysługuje prawo odmowy odpowiedzi na zadane pytanie?	500
26. Jaka jest różnica między prawem odmowy zeznań a prawem odmowy odpowiedzi?	502

27. Czy istnieje możliwość składania zeznań na piśmie? ...	503
4. Dowód z opinii biegłego	503
28. Kto może zostać biegłym sądowym?	503
29. Jaki jest przebieg dowodu z opinii biegłego?	505
30. W jakiej formie biegły sporządza opinię?	506
31. Czy sąd jest związany opinią biegłego?	507
32. Co to jest prywatna opinia biegłego?	508
5. Dowód z oględzin	510
33. Czego dotyczy dowód z oględzin?	510
6. Dowód z przesłuchania stron	511
34. Kto podlega przesłuchaniu w ramach dowodu ze stron?	511
35. Jaki jest przebieg dowodu z przesłuchania stron?	514
7. Inne środki dowodowe	515
36. Jakie inne środki dowodowe można zastosować w postępowaniu cywilnym?	515
37. Na czym polega zabezpieczenie dowodu?	517

Rozdział XIV

Orzeczenia sądowe	519
1. Rodzaje orzeczeń sądowych	519
1. Jakie są rodzaje orzeczeń sądowych?	519
2. Wyroki i ich rodzaje	520
2. Jakie wyróżniamy kategorie wyroków sądowych?	520
3. Co to są wyroki zwykłe?	521
4. Co to jest wyrok wstępny?	522
5. Co to jest wyrok częściowy?	523
6. Co to jest wyrok końcowy?	524
7. Co to jest wyrok łączny?	524
8. Co to jest wyrok uzupełniający?	525
9. Na czym polegają wyroki kontradiktoryjne i wyroki z uznania?	526
10. Kiedy i na jakiej podstawie sąd wydaje wyrok zaoczny?	528
11. Czy można wyrokiem zaocznym oddalić powództwo?	531
12. Jakim środkiem zaskarżenia można zaskarżyć wyrok zaoczny?	531

13. Jaki będzie dalszy przebieg procesu po prawidłowym wniesieniu przez pozwanego sprzeciwu od wyroku zaocznego?	533
14. Według jakich zasad wyrokuję sąd?	534
15. Jakie są granice wyrokowania (granice kognicji sądu)?	536
16. Jak przebiega wyrokowanie sądowe?	538
17. Jak skonstruowany jest wyrok?	540
18. Czy po ogłoszeniu wyroku można wprowadzić do niego zmiany?	542
19. Na czym polega rygor natychmiastowej wykonalności?	543
3. Postanowienia i ich rodzaje	546
20. Kiedy sąd wydaje postanowienia?	546
21. Jakie są różnice między wyrokami a postanowieniami?	547
22. Kiedy sąd ogłasza postanowienia, doręcza postanowienia i sporządza uzasadnienia postanowień?	550
23. Jakie są rodzaje postanowień sądowych?	552
4. Nakazy zapłaty	554
24. Co to są nakazy zapłaty?	554
5. Prawomocność orzeczeń i powaga rzeczy osądzonej	554
25. Na czym polega prawomocność orzeczeń sądowych? ...	554
26. Czy może się uprawomocnić tylko część orzeczenia? ...	557
27. Jak strona może udowodnić, że orzeczenie wydane w jej sprawie jest prawomocne?	558
28. Co to jest prawomocność materialna?	558
29. Co to jest rozszerzona moc wiążąca wyroku?	560
30. Co to jest powaga rzeczy osądzonej?	560

Rozdział XV

Środki zaskarżenia	563
1. System środków zaskarżenia	563
1. Jakie środki zaskarżenia występują w postępowaniu cywilnym?	563
2. Apelacja	565
2. Od czego przysługuje apelacja?	565

3. Jaki jest charakter prawny apelacji?	566
4. W jakim terminie i do którego sądu wnosi się apelację?	567
5. Z czego składa się apelacja?	569
6. Na jakich zarzutach można oprzeć apelację?	569
7. Na czym polega zarzut naruszenia prawa materialnego?	570
8. Na czym polega zarzut uchybienia procesowego?	572
9. Na czym polega zarzut nieważności postępowania? ...	573
10. Na czym polega zarzut sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału?	574
11. Jaki jest obecnie charakter prawny zarzutu niewyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy?	575
12. Na czym polega wniesienie apelacji na podstawie nowych faktów i dowodów?	576
13. Jakimi orzeczeniami może się zakończyć postępowanie przed sądem drugiej instancji?	577
14. Kiedy sąd drugiej instancji oddała apelację?	578
15. Na czym polega uwzględnienie apelacji?	578
16. Kiedy następuje odrzucenie apelacji?	581
17. Kiedy nastąpi umorzenie postępowania apelacyjnego?	582
18. O co może wnosić skarżący w apelacji?	582
19. Co może zrobić sąd drugiej instancji, jeżeli napotka poważne zagrożenie prawne?	583
20. Kiedy orzeczenia sądu drugiej instancji stają się prawomocne i wykonalne?	584
3. Zażalenie	586
21. Na jakie orzeczenia przysługuje zażalenie?	586
22. Na jakie orzeczenia można wnieść zażalenie do Sądu Najwyższego?	589
23. Jaki jest charakter prawny zażalenia jako środka zaskarżenia?	590
24. Jaki jest termin do wniesienia zażalenia?	591
4. Skarga kasacyjna	592
25. Jaki jest charakter prawny skargi kasacyjnej?	592
26. Od jakich orzeczeń przysługuje skarga kasacyjna?	594

27. W jakich sprawach cywilnych dopuszczalna jest skarga kasacyjna?	595
28. Na jakich podstawach można oprzeć skargę kasacyjną?	596
29. Jaki jest termin do wniesienia skargi kasacyjnej?	598
30. Kiedy następuje odrzucenie skargi kasacyjnej?	598
31. Co to jest przysąd?	600
32. Jakie orzeczenia może wydać Sąd Najwyższy w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej?	604
5. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	606
33. Jaki jest charakter prawny skargi na orzeczenie referendarza sądowego?	606
6. Skarga o wznowienie postępowania	608
34. Jaki jest charakter prawny skargi o wznowienie postępowania?	608
35. Od jakich orzeczeń przysługuje skarga o wznowienie postępowania?	608
36. Na jakich podstawach można oprzeć skargę o wznowienie postępowania?	609
37. Jaki jest termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania?	610
38. Który sąd rozpoznaje skargę o wznowienie i jakie może wydać orzeczenie?	611
7. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	612
39. Jaki jest charakter prawny skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego?	612
40. Jaki jest termin do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jakie są jej podstawy i co powinno być w niej zawarte?	615
8. Skarga na przewlekłość postępowania	616
41. Jaki jest charakter prawny skargi na przewlekłość postępowania?	616
9. Skarga nadzwyczajna	618
42. Jakim środkiem zaskarżenia jest skarga nadzwyczajna?	618

Rozdział XVI

Postępowania odrębne	622
1. Jakie postępowania odrębne występują w procesie cywilnym?	622
2. Jakie są najważniejsze odrębności postępowania w sprawach małżeńskich?	623
3. Jakie są najważniejsze odrębności postępowania w sprawach ze stosunków między rodzicami i dziećmi? ...	626
4. Czym się charakteryzuje postępowanie w sprawach gospodarczych?	627
5. Jakie są najważniejsze odrębności postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych?	630
6. Czym charakteryzuje się postępowanie w sprawach o ochronę naruszonego posiadania?	634
7. Co jest przedmiotem postępowania w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową?	634
8. Czym charakteryzuje się postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki?	636
9. Czym charakteryzuje się postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty?	637
10. Czym charakteryzuje się postępowanie w sprawach z zakresu transportu kolejowego?	638
11. Co jest przedmiotem postępowania w sprawach z zakresu regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego?	639
12. Czym się charakteryzuje postępowanie w sprawach ochrony własności intelektualnej?	640
13. Czym charakteryzuje się postępowanie nakazowe?	642
14. Jaki jest przebieg postępowania nakazowego?	644
15. Czym charakteryzuje się postępowanie upominawcze? ...	645
16. Czym charakteryzuje się postępowanie uproszczone? ...	648
17. Na czym polega europejskie postępowanie nakazowe? ...	650
18. Na czym polega europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń?	652
19. Na czym polega elektroniczne postępowanie upominawcze?	653

20. Czy postępowania odrębne mogą nakładać się na siebie? 660

Część trzecia

POSTĘPOWANIE NIEPROCESOWE

Rozdział I

- Podział postępowania cywilnego na tryby** 663
1. Na czym polega podział postępowania cywilnego na tryby? 663
 2. Kto czuwa nad kierowaniem spraw cywilnych do właściwego trybu postępowania? 666
 3. Jakie są skutki rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy cywilnej w niewłaściwym trybie? 667
 4. Jakie różnice zachodzą pomiędzy trybem procesowym a trybem nieprocesowym? 667

Rozdział II

- Zagadnienia ogólne postępowania nieprocesowego** 669
1. Na podstawie których przepisów sąd rozpoznaje sprawy w postępowaniu nieprocesowym? 669
 2. Przed jakimi organami toczy się postępowanie nieprocesowe? 670
 3. Kto może być wnioskodawcą oraz uczestnikiem postępowania nieprocesowego? 670
 4. W jakich sprawach sąd może wszcząć postępowanie nieprocesowe z urzędu? 672
 5. Jaka jest właściwość rzeczowa sądów w postępowaniu nieprocesowym? 673
 6. Jaka jest właściwość miejscowa w postępowaniu nieprocesowym? 673
 7. W jakim składzie orzeka sąd w postępowaniu nieprocesowym? 674
 8. W jakich sprawach w postępowaniu nieprocesowym może orzekać referendarz sądowy? 674
 9. Czy wnioskodawca może cofnąć wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego? 675

10. Czy w postępowaniu nieprocesowym sąd odbywa rozprawę?	675
11. Jakimi orzeczeniami sąd rozstrzyga sprawę w postępowaniu nieprocesowym?	676
12. Czy w postępowaniu nieprocesowym występuje skarga kasacyjna?	678
13. Czy w postępowaniu nieprocesowym występuje skarga o wznowienie postępowania?	679

Rozdział III

Poszczególne rodzaje spraw rozpoznawanych

w postępowaniu nieprocesowym	681
1. Jakie rodzaje spraw sąd rozpoznaje w postępowaniu nieprocesowym?	681
2. Jaki jest przebieg postępowania o stwierdzenie nabycia spadku?	685

Część czwarta

POSTĘPOWANIE ZABEZPIEZAJĄCE

Rozdział I

Cel i przesłanki zabezpieczenia	693
1. Jaki jest cel postępowania zabezpieczającego?	693
2. Jakie są przesłanki udzielenia zabezpieczenia?	694

Rozdział II

Rodzaje zabezpieczenia	696
1. Jakie są rodzaje zabezpieczenia udzielanego przez sąd? ...	696

Rozdział III

Przebieg postępowania zabezpieczającego	699
1. W jaki sposób następuje wszczęcie postępowania zabezpieczającego?	699
2. W jakim terminie należy złożyć wniosek o udzielenie zabezpieczenia?	700
3. Czy postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia może zostać uchylone lub zmienione i czy jest ono zaskarżalne?	701
4. Kiedy zabezpieczenie upada?	703

Część piąta POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE

Rozdział I

Pojęcie egzekucji i organu egzekucyjnego	707
1. Co to jest egzekucja?	707
2. Jakie są rodzaje egzekucji?	709
3. Jakie organy prowadzą egzekucję?	710

Rozdział II

Podstawy egzekucji	715
1. Co to jest tytuł egzekucyjny?	715
2. Jak przebiega postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności?	718
3. Jaka jest treść klauzuli wykonalności?	720
4. Na czym polega europejski tytuł egzekucyjny?	721
5. W jaki sposób należy wszcząć postępowanie egzekucyjne?	723
6. Kiedy nastąpi wstrzymanie, zawieszenie i umorzenie egzekucji?	727
7. Jakie są koszty postępowania egzekucyjnego?	729
8. Jakie środki zaskarżenia występują w egzekucji?	731
9. Co to są powództwa przeciwegzekucyjne?	732
10. Co to jest wyjawienie majątku?	734
11. Czy w egzekucji obowiązują jakieś ograniczenia ze względu na osobę dłużnika i jego sytuację prawną?	736
12. Kto ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez komornika podczas wykonywania czynności egzekucyjnych?	737
13. Jak przebiega egzekucja z nieruchomości?	738

Część szósta MIĘDZYNARODOWE POSTĘPOWANIE CYWILNE

1. Co to jest międzynarodowe postępowanie cywilne i na jakich zasadach jest oparte?	745
2. Co to jest jurysdykcja krajowa i jakie są jej rodzaje?	747

3. Jakie warunki muszą zostać spełnione, aby orzeczenia sądów państw obcych były w Polsce uznawane lub podlegały wykonaniu? 749
4. W jaki sposób w Polsce są uznawane oraz podlegają wykonaniu orzeczenia sądów państw Unii Europejskiej? 751

WYKAZ SKRÓTÓW

ADR	– <i>Alternative Dispute Resolution</i> (alternatywne metody rozwiązywania sporów)
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
k.wyb.	– ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1319 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
p.p.s.a.	– ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2325 ze zm.)

- pr. restruk.** – ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2021 r. poz. 1588)
- pr. upadł.** – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
- p.u.s.p.** – ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.)
- regulamin sądowy** – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2046)
- SN** – Sąd Najwyższy
- u. KRS** – ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112 ze zm.)
- u. SN** – ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904)
- u. TK** – ustawa z 30.11.2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2393)
- u. TS** – ustawa z 26.03.1982 r. o Trybunale Stanu (Dz.U. z 2019 r. poz. 2122 ze zm.)
- u.i.m.** – ustawa z 1.12.1961 r. o izbach morskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 159)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2257)
- u.kom.sąd.** – ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 850 ze zm.)
- u.koszt.kom.** – ustawa z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2021 r. poz. 210)
- u.p.e.a.** – ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1427 ze zm.)
- u.p.g.** – ustawa z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 446)
- u.p.n.** – ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
- u.p.p.** – ustawa z 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 849)
- UNCITRAL** – United Nations Commission on International Trade Law (Komisja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego)
- UOKiK** – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Część pierwsza

**ZAGADNIENIA OGÓLNE
POSTĘPOWANIA CYWILNEGO**

Rozdział I

POJĘCIE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO, SPRAWY CYWILNEJ ORAZ PODSTAWOWE INFORMACJE O SĄDACH ROZPOZNAJĄCYCH SPRAWY CYWILNE

1. Co to jest prawo cywilne procesowe oraz postępowanie cywilne?

Podstawowa odpowiedź na to pytanie brzmi, że prawo procesowe cywilne jest to **zespół norm prawnych regulujących czynności sądów, stron oraz innych podmiotów**, których celem jest rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy cywilnej. Definicja ta, jak się można łatwo zorientować, odwołuje się do pojęcia sprawy cywilnej, o czym jeszcze poniżej.

W ujęciu teoretycznoprawnym dzielimy normy prawne m.in. ze względu na ich funkcję i adresata oraz przedmiot regulacji. W ten sposób otrzymujemy podział na **prawo materialne**, adresowane do ogółu podmiotów i regulujące stosunki między nimi zachodzące, oraz **prawo procesowe (formalne)**, adresowane do tych podmiotów, które uczestniczą w urzędowych działaniach zmierzających do przywrócenia ładu w zakłóconych stosunkach materialnoprawnych lub do załatwienia innej kwestii prawnej skierowanej na drogę postępowania cywilnego. Procedura cywilna jako gałąź prawa wyróżnia się zatem swoistą grupą adresatów (są nimi podmioty biorące udział w sporze

sądowym, czyli w sprawie cywilnej) oraz swoistą funkcją. Nie reguluje ona bowiem bezpośrednio zachodzących pomiędzy podmiotami stosunków prawnych, ale normuje ich starania, aby te stosunki prawne w razie ich naruszenia ponownie uporządkować i zapewnić osobom dotkniętym naruszeniami ochronę prawną. Normy prawa cywilnego procesowego w przeważającej większości mają charakter *iuris cogens*, natomiast prawo cywilne materialne w znacznym stopniu należy do *ius dispositivum*.

Zaznaczyć należy, że pojęcie procedury cywilnej przynależy do języka prawniczego, ale nie prawnego, gdyż w żadnej ustawie nie pojawia się określenie „procedura cywilna”, natomiast ustawodawca posługuje się pojęciem postępowania cywilnego bądź procesu cywilnego (rozdzielenie – poniżej).

Jeżeli dokonamy podziału norm prawnych na prawo publiczne i prawo prywatne, to niewątpliwie **prawo procesowe cywilne przypiszemy do prawa publicznego**, a prawo cywilne zaliczymy do prawa prywatnego.

Postępowanie cywilne natomiast (ale nie: prawo postępowania cywilnego czy też prawo cywilne procesowe) to **ogół czynności sądu**, stron, innych organów i innych osób, których celem jest udzielenie ochrony prawnej przez rozpoznanie i rozstrzygnięcie konkretnej sprawy cywilnej. Postępowanie cywilne można też zdefiniować jako ogół postępowań sądowych i pozasądowych, których przedmiotem rozpoznania jest sprawa cywilna w rozumieniu art. 1 k.p.c.

Trzeba zauważyć, że z postępowaniem cywilnym mamy do czynienia także wówczas, gdy osobie wszczynającej postępowanie jedynie wydaje się, że jej prawa podmiotowe zostały naruszone, a następnie sąd dochodzi do wniosku, że do takiego naruszenia nie doszło. W tej sytuacji sąd oddala żądanie udzielenia ochrony prawnej, czyli powództwo (lub w postępowaniu nieprocesowym – wniosek). Nie oznacza to wcale, że nikt nie otrzymuje w takiej sprawie ochrony prawnej, gdyż właśnie sąd udziela jej przeciwnikowi osoby

wszczynającej postępowanie, tj. udziela jej pozwanemu (lub w postępowaniu nieprocesowym – uczestnikom tego postępowania). Nie można też wykluczyć wykorzystywania postępowania cywilnego do celów niezgodnych z prawem (*in fraudem legis*). Wówczas także będzie się toczyć postępowanie cywilne w takiej sprawie, ale powinno się ono zakończyć orzeczeniem odmawiającym udzielenia ochrony prawnej, czyli orzeczeniem oddalającym i obciążającym przegranego powoda (wnioskodawcę) kosztami postępowania.

Sprowadzanie pojęcia postępowania cywilnego tylko do postępowania toczącego się przed sądem jest pewnym uproszczeniem, choć znakomita większość wszystkich spraw cywilnych prowadzona jest przed sądem lub z udziałem sądu. Pojęciem postępowania cywilnego (ale pozasądowego) obejmujemy bowiem także postępowanie przed sądami polubownymi, które nie są sądami państwowymi, tj. sądami w rozumieniu art. 173–177 Konstytucji RP, oraz postępowanie przed komisjami pojednawczymi do spraw pracy, o których mowa w kodeksie pracy. Postępowaniem cywilnym jest również postępowanie przed mediatorem, który nie jest przecież organem sądowym. Liczne postępowania cywilne egzekucyjne toczą się wyłącznie przed komornikiem sądowym, który także nie jest sądem, chociaż jest organem egzekucji sądowej.

Nie należy jednak zawężyć pojęcia postępowania cywilnego wyłącznie do rozpoznawania sporów cywilnych. Sądy w wielu sprawach, szczególnie w sprawach prowadzonych w trybie nieprocesowym, sprawują inne funkcje niż rozstrzyganie sporów. Niekiedy prowadzą czynności zastępujące organy administracyjne (np. orzekają w przedmiocie aktów stanu cywilnego), wydają zezwolenia (np. na wcześniejsze zawieranie małżeństw przez kobiety, a sądy opiekuńcze zezwalają przedstawicielom ustawowym dziecka na konkretne czynności w stosunku do osoby dziecka i jego majątku); sądy decydują – na żądanie wyborcy – o umieszczeniu go na liście wyborców bądź jego wykreśleniu; sądy prowadzą też rejestr przedsiębiorców, zwany Krajowym Rejestrem Sądowym, oraz niektóre inne rejestry (np. rejestr nieruchomości, czyli księgi wieczyste).

2. Jakie są funkcje postępowania cywilnego?

Przez długi czas głoszono w doktrynie pogląd, że postępowanie cywilne pełni funkcję służebną (pomocniczą) wobec prawa cywilnego materialnego oraz wobec innych określonych gałęzi prawa materialnego (prawa rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy, prawa o aktach stanu cywilnego, prawa handlowego, prawa ubezpieczeń społecznych), na podstawie których sądy wydają swoje orzeczenia. Istotne było jedynie to, aby przedmiotem rozstrzygnięcia sądowego w postępowaniu cywilnym była **sprawa cywilna** (zob. niżej). Według tej koncepcji postępowanie cywilne wszczyna się wówczas, gdy dochodzi do zakłócenia prawidłowego stosowania czy wykonywania norm prawa cywilnego lub niektórych innych norm prawa materialnego. Do tego dochodzi cały obszar działalności administracyjnej i rejestrowej sądów, która też jest realizowana w postępowaniu cywilnym, np. wydawanie zezwoleń i zgód w sprawach małżeńskich i opiekuńczych, ustanawianie opiekunów i kuratorów, przyjmowanie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego, zakładanie ksiąg wieczystych i ich prowadzenie.

Istnienie prawa materialnego, w tym prawa cywilnego, nie miałyby jednak żadnego sensu, gdyby nie było prawa procesowego oraz podejmowanych na jego podstawie działań. Procedurę cywilną zatem uruchamiamy po to, aby zapewnić przymusową realizację norm prawa cywilnego materialnego oraz pokrewnych gałęzi prawa. Postępowanie cywilne pozwala więc na urzeczywistnianie norm prawa cywilnego materialnego i jednocześnie jest wyrazem stosowania przymusu przez państwo.

Prawo postępowania cywilnego osiągnęło pełną samodzielność i zostało strukturalnie oddzielone od prawa cywilnego (materialnego). Prawo postępowania cywilnego posługuje się własnym katalogiem pojęć i własną terminologią, co niekiedy dotyczy także pojęć stosowanych jednocześnie w prawie cywilnym. Typowym przykładem jest tu pojęcie roszczenia, które w prawie materialnym oznacza wynikające z istniejącego stosunku cywilnoprawnego uprawnienie do żądania określonego zachowania, natomiast w prawie procesowym – żądanie

wydania orzeczenia określonej treści, istniejące niezależnie od tego, czy żądającemu przysługuje w ogóle jakieś roszczenie w rozumieniu materialnoprawnym.

Postępowanie cywilne jednocześnie jest formą wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych. Postępowanie cywilne toczy się bowiem przede wszystkim przed sądami rozstrzygającymi w sposób stanowczy konflikty powstałe na tle stosowania norm prawa cywilnego. Konstytucja RP w art. 177 stanowi, że wymiar sprawiedliwości sprawują sądy powszechne we wszystkich sprawach, z wyjątkiem tych spraw, które zostały ustawą zastrzeżone do właściwości innych sądów. Poza sądami powszechnymi postępowanie cywilne toczy się jeszcze przed Sądem Najwyższym. Oznacza to, że jest ono częścią postępowania sądowego, obok postępowania karnego i sądownoadministracyjnego. Niezależnie od tego wyróżniamy też postępowanie przed organami administracji publicznej, czyli postępowanie administracyjne, które nie jest postępowaniem sądowym.

O znaczeniu postępowania cywilnego niech świadczy fakt, że rocznie polskie sądy powszechne rozstrzygają około 17 mln spraw cywilnych (w tym również rodzinnych, pracowniczych, z ubezpieczeń społecznych, gospodarczych, wieczystoksięgowych i rejestrowych), a spraw karnych rozstrzygają około 3 mln. Świadczy to o olbrzymiej roli, jaką odgrywa procedura cywilna w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. W kategoriach ilościowych rola ta jest kilkakrotnie większa niż w przypadku postępowania karnego. Dane te wskazują również na przenikanie postępowania cywilnego praktycznie do wszystkich dziedzin życia społecznego w Polsce. Należy też wspomnieć o funkcji podnoszenia świadomości prawnej społeczeństwa. Obcowanie z postępowaniem cywilnym przez poszczególnych obywateli, czy to w charakterze stron, czy świadków, czy np. publiczności na sali rozpraw, podnosi bowiem poziom wiedzy prawniczej w społeczeństwie i ma niewątpliwie walor edukacyjny. Twórcy programów telewizyjnych docenili tę funkcję postępowania cywilnego (i karnego) i wprowadzili do telewizji publicznej programy (seriale) pokazujące rozpoznawanie przez sądy rozmaitych spraw, mniej lub bardziej fikcyjnych. To samo dotyczy informacyjnej i edukacyjnej roli filmów fabularnych

i dokumentalnych zawierających wątki prawnoprocesowe. Funkcję edukacyjną ustawodawca realizuje także przez dopuszczenie do udziału w orzekaniu ławników, co prawda w niewielkim już zakresie (art. 47 § 2 k.p.c.).

Z chwilą wejścia w życie Konstytucji RP postępowanie cywilne otrzymało ponadto nową funkcję – w Konstytucji RP ustanowiono bowiem po raz pierwszy w polskim porządku prawnym prawo do sądu. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo do sądu jest instytucją prawa konstytucyjnego, ale jednocześnie instytucją postępowania cywilnego, gdyż gwarantuje każdej osobie uzyskanie – w razie potrzeby – sądowej ochrony prawnej. Prawo do sądu może być realizowane tylko w drodze uruchomienia postępowania sądowego w danej sprawie, a – jak już była o tym mowa – znaczna większość spraw w Polsce (tak samo zresztą w innych państwach) to sprawy cywilne. Postępowanie cywilne umożliwia realizację konstytucyjnego prawa do sądu. Potwierdza to dodatkowo treść art. 199¹ k.p.c., z którego wynika, że sąd powszechny nie może odrzucić pozwu, jeżeli sąd administracyjny lub organ administracji publicznej uznały się za niewłaściwe do rozpoznania tej sprawy. Postępowanie cywilne ma zatem umożliwiać uzyskanie ochrony prawnej także wtedy, gdy inne organy państwowe lub publiczne odmówiły zajęcia się sprawą i udzielenia ochrony. Ustawodawca przyznał tym samym postępowaniu cywilnemu główną rolę w systemie udzielania osobom uprawnionym ochrony prawnej.

O znaczeniu procedury cywilnej dla funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości świadczy również, jak już wspomniano, liczba spraw cywilnych, tj. spraw rozpoznawanych według kodeksu postępowania cywilnego w polskich sądach powszechnych. Skoro spraw cywilnych rozpoznaje się kilka razy więcej niż spraw karnych, to wynika z tego oczywisty wniosek, że liczba sędziów orzekających w wydziałach cywilnych musi być znacznie większa niż liczba sędziów orzekających w sprawach karnych. To samo należy odpowiednio powiedzieć o liczbie adwokatów i radców prawnych występujących przed

sądami. Zawodem prawniczym związanym wyłącznie z postępowaniem cywilnym jest zawód komornika sądowego. Nawet prokuratorzy muszą niekiedy występować w sprawach cywilnych i stosować przepisy postępowania cywilnego (por. np. art. 7, 55 i n., art. 546 § 2 k.p.c.; szerzej o tym w dalszych punktach). Żaden praktycznie prawnik w Polsce nie może prawidłowo funkcjonować w swoim zawodzie bez dobrej znajomości procedury cywilnej.

3. Jakie są podstawowe źródła prawa cywilnego procesowego?

Najważniejszym źródłem prawa postępowania cywilnego, czyli prawa cywilnego procesowego, jest **kodeks postępowania cywilnego** (k.p.c.).

Szczegółową analizę historycznego rozwoju prawa procesowego na ziemiach polskich należy pozostawić historykom prawa (por. m.in. znakomite opracowania w tej dziedzinie autorstwa prof. Adama Lityńskiego). Trzeba jednak wiedzieć, że po raz pierwszy kodeks postępowania cywilnego został uchwalony w Polsce dnia 29.11.1930 r. (Dz.U. Nr 83, poz. 651 ze zm.), a miał wejść w życie 1.01.1933 r. W międzyczasie jednak włączono do kodeksu postępowania cywilnego Prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym i ogłoszono tekst jednolity tego kodeksu rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 27.10.1932 r. (Dz.U. Nr 93, poz. 802). Przedwojenny kodeks wszedł w życie 1.01.1933 r. i obowiązywał formalnie aż do końca 1964 r. W międzyczasie jednak dotknęła go jedna poważna zmiana. Ustawą z 20.07.1950 r. nastąpiła bowiem głęboka nowelizacja dostosowująca ten kodeks do ówczesnych warunków ustrojowych. Zostały wprowadzone pojęcia prawne nieznane w przedwojennym kodeksie, jak np. jednostka gospodarki uspołecznionej, własność społeczna, organizacja społeczna ludu pracującego, a ponadto ustanowiono dwie niewystępujące przedtem zasady naczelnego postępowania cywilnego, tj. zasadę ochrony własności społecznej i zasadę prawdy obiektywnej. Znaczna większość rozwiązań przedwojennych została jednak zachowana, dzięki czemu prawo cywilne procesowe w okresie

Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w zakresie wielu instytucji procesowych miało taką samą albo podobną treść jak prawo procesowe okresu II Rzeczypospolitej. Należy podkreślić, że dzięki wysiłkom znakomitych polskich procesualistów okresu przed- i powojennego (Stanisław Gołąb, Jan Jakub Litauer, Kamil Stefko, Marian Waligórski, Maurycy Allerhand, Waclaw Miszewski, Władysław Siedlecki, Jerzy Jodłowski i inni) w 1950 r. i w 1964 r. została zachowana ciągłość pomiędzy ustawodawstwem cywilnym procesowym oraz opartą na nim doktryną i judykaturą okresu przedwojennego a czasami nam współczesnymi.

Należy zauważyć, że polski przedwojenny kodeks postępowania cywilnego z 1930 r. wzorowany był na austriackim kodeksie procedury cywilnej z 1895 r., a ten z kolei oparty był w dużym stopniu na niemieckim kodeksie procedury cywilnej z 1877 r. Ponieważ niektóre istotne zagadnienia przedwojennego kodeksu postępowania cywilnego zostały przeniesione do współczesnego ustawodawstwa, możemy dzisiaj korzystać w odniesieniu do licznych kwestii procesowych z literatury niemieckiej i austriackiej. Niektóre przepisy tych trzech procedur mają bowiem podobną treść.

Właściwe dla systemu nakazowo-rozdzielczego i gospodarki socjalistycznej przepisy prawa procesowego wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego w 1950 r. i 1958 r. zostały podtrzymane w nowym kodeksie postępowania cywilnego uchwalonym dnia 17.11.1964 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.). Kodeks ten wraz z kodeksem cywilnym oraz kodeksem rodzinnym i opiekuńczym w ramach szerokiej reformy prawa cywilnego wszedł w życie 1.01.1965 r. i obowiązuje do dziś. W międzyczasie był prawie 200 razy (!) nowelizowany. Nie miejsce tutaj na analizę i ocenę kolejnych nowelizacji, należy natomiast wymienić przynajmniej: **nowelizację z 1985 r.** (wprowadzającą sądy pracy i sądy ubezpieczeń społecznych do sądownictwa powszechnego), **nowelizację z 1989 r.** (wprowadzającą sądownictwo gospodarcze do sądownictwa powszechnego w miejsce dotychczasowego Państwowego Arbitrażu Gospodarczego), **nowelizację z 1990 r.** (m.in. likwidującą zasadę ochrony własności społecznej, ochronę jednostek gospodarki uspołecznionej i szczególne obowiązki sądu w tym

zakresie), **nowelizację z 1996 r.** (likwidującą w istocie zasadę prawdy obiektywnej (materialnej) i wprowadzającą w szerokim zakresie zasadę kontradiktoryjności procesu; ponadto nowelizacja ta wprowadziła głębokie zmiany do systemu zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżania), **nowelizację z 2000 r.** (wprowadzającą dodatkowe postępowanie odrębne, tj. postępowanie uproszczone, a także obowiązek stosowania urzędowych formularzy dla pism procesowych w niektórych sprawach cywilnych), **nowelizację z 2004 r.** (likwidującą ostatnie przepisy z okresu PRL uprzywilejowujące niektóre rodzaje stron procesowych i umacniającą ostatecznie zasadę równości stron oraz kontradiktoryjności postępowania), **nowelizację z 2005 r.** (wprowadzającą w części piątej k.p.c. obszerną regulację dla postępowania przed sądami polubownymi, zgodną z zasadami UNCITRAL oraz wprowadzającą do postępowania cywilnego instytucję mediacji; jednocześnie weszły wtedy w życie ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawa o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, obecnie – Rzeczypospolitej Polskiej), **nowelizację z 2006 r.** (wprowadzającą do kodeksu postępowania cywilnego przepisy o europejskim tytule egzekucyjnym), **nowelizację z 2008 r.** (wprowadzającą dwa europejskie postępowania transgraniczne jako postępowania odrębne, tj. europejskie postępowanie nakazowe oraz europejskie postępowanie w sprawach drobnych roszczeń, oraz regulującą wykonalność w Polsce orzeczeń sądów państw Unii Europejskiej), **nowelizację z 2009 r.** (wprowadzającą elektroniczne postępowanie upominawcze jako kolejne postępowanie odrębne), **nowelizację z 2010 r.** (wprowadzającą elektroniczne protokoły rozpraw), **nowelizację z 2011 r.** (likwidującą postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych, wprowadzającą rygory dla stron w zakresie zgłaszania faktów i dowodów oraz nakładającą na strony obowiązek wspomagania postępowania poprzez zgłaszanie twierdzeń o faktach i dowodów na ich poparcie), **nowelizację z 2014 r.** (wprowadzającą automatyczną wykonalność w Polsce orzeczeń wydanych przez sądy państw UE, bez potrzeby nadawania im klauzuli wykonalności, a także wprowadzającą automatyczne uznawanie orzeczeń sądów zagranicznych), **nowelizację z 2015 r.** (która była następstwem wprowadzenia do kodeksu cywilnego legalnej definicji dokumentu oraz formy dokumentowej, w wyniku czego zmienione zostały przepisy o dowodzie

z dokumentów, wśród których uwzględniono osobno dowód z dokumentu elektronicznego oraz z dokumentu wyrażającego formę dokumentową), **wielką nowelizację z 2019 r.** (zmieniającą przepisy o właściwości sądu, znoszącą w procesie wymóg stosowania urzędowych formularzy pism procesowych, przerzucającą na powoda obowiązek doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, jeżeli dwukrotne doręczenie przez sąd okazało się bezskuteczne, zezwalającą na wydawanie wszelkich postanowień na posiedzeniu niejawnym, regulującą zgłaszanie zarzutu potrącenia w toku sprawy, ustanawiającą organizację postępowania w sprawie poprzez wprowadzenie posiedzenia przygotowawczego oraz planu rozprawy zastępującego postanowienia dowodowe, uzależniającą wniesienie apelacji i zażalenia od wcześniejszego złożenia wniosku o doręczenie odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem, dopuszczającą możliwość wniesienia apelacji wprost do sądu drugiej instancji, wprowadzającą zmiany w systemie opłat sądowych, powierzającą komornikom obowiązek dokonywania doręczeń pism procesowych pozwanemu na żądanie powoda, wprowadzającą sankcje finansowe za nadużycie prawa procesowego przez stronę, przywracającą postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych, w którym pojawiły się m.in. umowy dowodowe, zezwalającą na łączenie funkcji świadka i biegłego w tej samej sprawie w postępowaniu odrębnym uproszczonym, a także na powołanie biegłego, który wcześniej w tej sprawie sporządził opinię prywatną), i wreszcie **nowelizację z 2020 r.** (wprowadzającą kolejne postępowanie odrębne, tj. postępowanie w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁸⁹–479¹²⁹). W sumie – jak już zaznaczono – obecny kodeks postępowania cywilnego był nowelizowany w mniejszym lub większym zakresie już prawie 200 razy, co nie jest korzystne dla stabilności procedury cywilnej.

Niezależnie bowiem od wspomnianych wyżej, ważnych i istotnych dla postępowania cywilnego, nowelizacji, w minionym okresie – a szczególnie w ostatnich kilku latach – nastąpiło wiele drobnych nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, i to przy okazji zmian zupełnie innych ustaw (wprowadzono m.in. ustawę o komornikach sądowych oraz ustawę o kosztach komorniczych). Doszło nawet do tego, że niekiedy nowelizacje kodeksu postępowania cywilnego następowały co kilka tygodni. Ten stan rzeczy – bez względu na zasadność tych zmian

– należy ocenić krytycznie. Każda bowiem ustawa o randze kodeksu jest w obowiązującym systemie prawnym ustawą o takim znaczeniu, że wszelkie jej zmiany powinny zostać poprzedzone głęboką analizą ich celowości, a kolejne nowelizacje powinny mieć charakter zmian ze sobą powiązanych i spójnych, a nie pojedynczych i rozproszonych. Należy pamiętać, że na podstawie kodeksu postępowania cywilnego, a także innych aktów prawnych tworzących prawo postępowania cywilnego (o czym poniżej) funkcjonuje wymiar sprawiedliwości w sprawach cywilnych, któremu potrzebna jest przede wszystkim stabilizacja i pewność obowiązującego stanu prawnego, a nie częste i cząstkowe zmiany ukryte w nowelizacjach innych aktów prawnych bądź w ustawach normujących zupełnie odmienne kwestie.

Trzeba też zwrócić uwagę, że w latach 1945–1964 obowiązywał w Polsce jeszcze drugi kodeks procedury cywilnej, tj. kodeks postępowania niespornego. Został on wprowadzony dekretem z 18.07.1945 r. (Dz.U. Nr 27, poz. 169 ze zm.) i obowiązywał aż do 31.12.1964 r. Obecny kodeks postępowania cywilnego „wchłonął” postępowanie nieprocesowe, czyli tę materię, którą regulował kodeks postępowania niespornego, i dlatego obecny kodeks postępowania cywilnego obejmuje już jednolite postępowanie cywilne przed sądami powszechnymi, tj. zarówno proces cywilny, jak i tryb nieprocesowy (o podziale postępowania rozpoznawczego na tryby – zob. niżej). Przedwojenny kodeks postępowania cywilnego nie zawierał natomiast przepisów o postępowaniu niespornym (nieprocesowym).

Drugim bardzo ważnym aktem prawnym stanowiącym źródło prawa cywilnego procesowego jest ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2257). Ustawa ta reguluje – o czym jeszcze dalej – podstawowy dla dochodzenia roszczeń przed sądem problem kosztów procesu w części obejmującej koszty sądowe.

Istnieje ponadto wiele aktów prawnych różnej rangi zawierających przepisy o postępowaniu cywilnym, które dotyczą rozmaitych kwestii procesowych, np. stawek wynagrodzenia adwokata i radcy prawnego jako pełnomocnika procesowego, czynności komorników sądowych,

opłat egzekucyjnych, wynagrodzenia biegłych sądowych w postępowaniu cywilnym, obowiązków Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej albo sposobu rejestrowania spraw wpływających do sądu. Te ustawy oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zostaną omówione sukcesywnie w dalszej części podręcznika.

4. Scharakteryzuj kodeks postępowania cywilnego jako ustawę. Opisz jego konstrukcję i przedmiot

Obecny kodeks postępowania cywilnego jest ustawą z 17.11.1964 r., która obowiązuje od 1.01.1965 r. Ustawa ta była dotąd – jak już zaznaczono – wielokrotnie nowelizowana. Kodeks postępowania cywilnego jest najobszerniejszą ustawą, jaka kiedykolwiek w Polsce obowiązywała.

Ostatni artykuł w tym kodeksie nosi numer 1217 (dla porównania – ostatni artykuł w kodeksie cywilnym nosi numer 1088), ale w rzeczywistości całkowita liczba artykułów w kodeksie postępowania cywilnego jest o wiele większa i stale się zmienia. Przykładowo, wprowadzając do kodeksu postępowania cywilnego skargę kasacyjną, ustawodawca dodał 21 artykułów (art. 398¹–398²¹); skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – 12 artykułów (art. 424¹–424¹²); elektroniczne postępowanie upominawcze – 11 artykułów (art. 505²⁸–505³⁷); europejskie postępowania transgraniczne – 14 artykułów (art. 505¹⁵–505^{27a}); przepisy o uznaniu i wykonaniu orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej – 13 artykułów (art. 1153¹³–1153²⁵), przepisy o sądzie polubownym – 63 artykuły (art. 1154–1217).

Kodeks postępowania cywilnego jest też jedyną ustawą w polskim systemie prawnym, w której zastosowano sześciostopniowy podział systemowy. Kodeks ten bowiem dzieli się na części, te są podzielone (niektóre) na księgi, te zaś są podzielone (niektóre) na tytuły, te z kolei na działy, następnie na rozdziały i oddziały. Przykładowo, w części pierwszej „Postępowanie rozpoznawcze”, w księdze pierwszej „Proces”, w tytule VI „Postępowanie” zawarto m.in. dział III „Dowody”,

w którym znajduje się m.in. rozdział 2 „Postępowanie dowodowe”, a w nim m.in. oddział 7 „Inne środki dowodowe” (art. 305–309).

Lektura kodeksu postępowania cywilnego nie jest łatwa nie tylko ze względu na specyficzną dla procedury cywilnej terminologię i dość hermetyczny język prawny, ale również ze względu na to, że w wyniku wielokrotnych nowelizacji niektóre artykuły bądź paragrafy zostały wykreślone, natomiast inne dodane, i to przy zachowaniu jednolitej numeracji artykułowej nadanej temu kodeksowi w jego pierwotnej wersji jeszcze w 1964 r.

Ze względu na wewnętrzną niespójność materii kodeksowej, a także na nienadążanie kodeksu za potrzebami wymiaru sprawiedliwości i rozwojem techniki pojawiają się głosy (np. T. Ereciński, *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2010/1, s. 9 i n.), że należy opracować zupełnie nowy kodeks postępowania cywilnego, który zastąpiłby dotychczasowy. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem jest to, że od 1.05.2004 r. w Polsce obowiązuje również europejskie prawo postępowania cywilnego, z którym obecny kodeks nie jest do końca zharmonizowany.

Tworzenie nowego kodeksu postępowania cywilnego jest jednak olbrzymim zabiegiem legislacyjnym wymagającym współdziałania najwybitniejszych przedstawicieli doktryny i judykatury, a zarazem jest to praca obliczona na długie lata. Przez długi czas funkcjonował przy Ministerstwie Sprawiedliwości zespół problemowy Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego do spraw postępowania cywilnego, który opracowywał założenia nowego kodeksu postępowania cywilnego. W roku 2017 został on jednak rozwiązany. Niezależnie od tego potrzebna jest również wola polityczna większości parlamentarnej, by taki kodeks uchwalić.

Kodeks postępowania cywilnego dzieli się na pięć części. Są one poprzedzone tytułem wstępnym „Przepisy ogólne” (art. 1–14). Część pierwsza obejmuje postępowanie rozpoznawcze i jest najobszerniejsza (obejmuje połowę przepisów kodeksu postępowania cywilnego) oraz

w pewnym sensie najważniejsza, gdyż dotyczy ogółu spraw cywilnych. Część druga obejmuje postępowanie zabezpieczające, część trzecia – postępowanie egzekucyjne, część czwarta – międzynarodowe postępowanie cywilne, a część piąta – sąd polubowny (arbitrażowy).

5. Co to jest sprawa cywilna, jakie są jej rodzaje i przykłady?

Pojęcie sprawy cywilnej jest stosunkowo łatwo przedstawić, ponieważ jej definicję sformułował sam ustawodawca (definicja legalna) i zamieścił w art. 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem **sprawy cywilne** są to sprawy ze stosunków **z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy**, jak również sprawy **z zakresu ubezpieczeń społecznych** oraz **inne sprawy**, do których rozpoznawania stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego z mocy ustaw szczególnych.

Z powyższej definicji wynika, że istnieją dwa rodzaje spraw cywilnych. Pierwszy rodzaj to sprawy z istoty swojej cywilne, czyli **sprawy cywilne w znaczeniu merytorycznym (materialnym)**. Są to sprawy regulowane przepisami trzech pierwszych gałęzi prawa wymienionych w art. 1 k.p.c., tj. przepisami prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. W uproszczeniu można powiedzieć, że są to sprawy z zakresu szeroko rozumianego **prawa cywilnego**. Jako najbardziej typowe przykłady spraw cywilnych tej grupy można wymienić:

- 1) **z zakresu prawa cywilnego – części ogólnej kodeksu cywilnego** – sprawy: o ustalenie nieważności czynności prawnych (z tych powodów, które kodeks cywilny wymienia jako źródła nieważności), o ubezwłasnowolnienie, o uznanie za zmarłego lub o sądowe stwierdzenie zgonu, o uchylenie się od skutków oświadczenia woli, o ochronę dóbr osobistych, o uznanie umowy za bezskuteczną w stosunku do osoby trzeciej;
- 2) **z zakresu prawa rzeczowego** – sprawy: o stwierdzenie zasiedzenia, o wydanie rzeczy ruchomej lub nieruchomości (powództwa windykacyjne), o udzielenie innej ochrony prawnej właścicielowi (powództwa negatoryjne), o ochronę naruszonego posiadania

- (powództwa posesoryjne), o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, o przeniesienie własności nieruchomości, na której jej samoistny posiadacz niebędący jej właścicielem postawił w dobrej wierze budynek lub inne urządzenie o wartości znacznie przekraczającej wartość zajętej działki, o zniesienie współwłasności, o ustanowienie służebności, o wykonanie świadczeń z tytułu służebności, o ustanowienie drogi koniecznej, o wpis do księgi wieczystej, o ustanowienie zarządcy rzeczy wspólnej, o orzeczenie przepadku towaru na podstawie przepisów prawa celnego, o orzeczenie przepadku pojazdu na podstawie przepisów prawa drogowego;
- 3) **z zakresu prawa zobowiązań** – sprawy: o naprawienie szkody z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania bądź naprawienie szkody z tytułu czynu niedozwolonego, o zawarcie umowy przyrzeczonej w wyniku wcześniej zawartej umowy przedwstępnej, o ustalenie wstąpienia w stosunek najmu, o eksmisję, o nakazanie wykonania zobowiązania, o zamianę uprawnień z tytułu umowy dożywocia na rentę, o waloryzację świadczenia pieniężnego w związku z istotną zmianą siły nabywczej pieniądza, o zapłatę kary umownej, o rozwiązanie umowy spółki, o przeniesienie własności nieruchomości w wyniku odwołania darowizny, o wydanie korzyści z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, o nakazanie zwrotu nienależnego świadczenia, o spełnienie świadczeń z tytułu gier lub zakładów prowadzonych na podstawie zezwolenia właściwego organu państwowego;
- 4) **z zakresu prawa spadkowego** – sprawy: o stwierdzenie nabycia spadku, o dział spadku, o wydanie spadku, o wykonanie zapisu lub polecenia, sprawy na rzecz lub przeciwko wykonawcy testamentu, sprawy o zapłatę zachowku, o uznanie spadkobiercy za niegodnego, o wyjawienie testamentu, o wyjawienie przedmiotów spadkowych, o przesłuchanie świadków testamentu ustnego, o zabezpieczenie spadku.

Przykłady spraw cywilnych **z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego**: o alimenty, o rozwód, o orzeczenie separacji, o zniesienie separacji, o unieważnienie małżeństwa, o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa, o ustalenie ojcostwa lub macierzyństwa,

o zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa, o przysposobienie, o rozwiązanie przysposobienia, o zezwolenie na zawarcie małżeństwa kobiecie, która skończyła 16 lat, ale nie skończyła 18 lat, o zezwolenie na zawarcie małżeństwa przez cudzoziemca, który nie może przedstawić dowodu zdolności do zawarcia małżeństwa, o zezwolenie na dokonanie przez rodziców czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, o rozstrzygnięcie istotnych spraw rodziny przy braku porozumienia małżonków, o podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej, o ustanowienie rozdzielności majątkowej, o pozbawienie małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym, o ograniczenie, pozbawienie, przywrócenie, zawieszenie lub powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej, o uregulowanie kontaktów z dzieckiem, o nadanie imienia i nazwiska dziecku nieznanym rodziców lub osobie, której tożsamość nie jest znana, o ustanowienie i zwolnienie opiekuna lub kuratora, o odebranie dziecka lub osoby pozostającej pod opieką, o umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce pieczy zastępczej, o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania oraz o zakazanie zbliżania się.

Przykłady spraw cywilnych z zakresu **prawa pracy**: o uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, o przywrócenie pracownika do pracy, o sprostowanie świadectwa pracy lub opinii pracowniczej, o wypłatę zaległego wynagrodzenia za pracę lub innych świadczeń pieniężnych ze stosunku pracy, o zapłatę zadośćuczynienia za krzywdę w związku ze stosowaniem wobec pracownika mobbingu, o ustalenie istnienia stosunku pracy.

Należy jeszcze raz podkreślić, że każda sprawa z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy jest sprawą cywilną w materialnym znaczeniu. Cechą wyróżniającą sprawy tego rodzaju jest równorzędność podmiotów będących stronami spornego stosunku prawnego, co jest cechą charakterystyczną prawa prywatnego.

Druga grupa spraw cywilnych, czyli **spraw w znaczeniu formalnym**, charakteryzuje się tym, że strony (uczestnicy tych spraw) pozostają

wobec siebie w układzie nierównorzędności. Z reguły są to sprawy z zakresu prawa publicznego, w których jedna ze stron ma uprawnienia władcze wobec drugiej. Sprawy te są określone jako cywilne, ponieważ do ich rozpoznania przepis szczególnie nakazuje stosować kodeks postępowania cywilnego. Zastosowanie procedury cywilnej przesądza zatem o cywilnym charakterze sprawy, chociaż merytorycznie nie jest to sprawa cywilna (prywatna), lecz publiczna, np. administracyjna. Ustawodawca wskazał jedną dziedzinę prawa spoza prawa cywilnego, z której zakresu każda sprawa jest *ex definitione* sprawą cywilną. Jest to **prawo ubezpieczeń społecznych**. Sprawy te rozpoznają sądy ubezpieczeń społecznych działające w strukturze organizacyjnej sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych wraz z sądami pracy bądź oddzielnie. Sądy ubezpieczeń społecznych są wydziałami w sądach rejonowych – samodzielными bądź wspólnymi wydziałami pracy i ubezpieczeń społecznych. Ponadto wydziały ubezpieczeń społecznych funkcjonują – wraz z wydziałami pracy lub oddzielnie – w sądach okręgowych oraz – wraz z wydziałami pracy – w sądach apelacyjnych. Organizacyjne usytuowanie sądów (wydziałów) ubezpieczeń społecznych regulują art. 12 § 1 pkt 4, art. 16 § 1 pkt 3 oraz art. 18 § 1 pkt 3 ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.).

Przykładami spraw **z zakresu ubezpieczeń społecznych są** – w sądach rejonowych – tzw. sprawy zasiłkowe (o zasiłek chorobowy, wyrównawczy, opiekuńczy, socjalny, macierzyński, porodowy, pogrzebowy, wychowawczy, rodzinny), sprawy o odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej, a także sprawy o świadczenia płacone przez Fundusz Alimentacyjny oraz o ustalenie istnienia niepełnosprawności lub jej stopnia. Z kolei przykładami spraw cywilnych z ubezpieczeń społecznych rozpoznawanych w sądach okręgowych są sprawy o ustalenie prawa do renty czy emerytury, ustalenie wysokości tych świadczeń oraz sprawy o ich wypłatę, a także sprawy o roszczenia przeciwko otwartym funduszom emerytalnym.

Sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnym są niekiedy sprawy merytorycznie bardzo odległe od najszerzej nawet rozumianego prawa cywilnego. Typowym przykładem są tutaj **sprawy wnoszone do sądów**

powszechnych na podstawie przepisów ustawy z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1319 ze zm.). W ustawie tej uregulowane są trzy kategorie spraw, o których można powiedzieć, że są to sprawy cywilne (w formalnym znaczeniu), gdyż rozpoznawane są na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, a konkretnie przepisów postępowania nieprocesowego. Pierwsza grupa to sprawy o umieszczenie lub odmowę umieszczenia danej osoby na liście wyborców. Należy wówczas złożyć skargę na decyzję organu gminy prowadzącego rejestr wyborców (wójta, burmistrza, prezydenta miasta) do właściwego miejscowo sądu rejonowego. Sąd ten rozpoznaje skargę w postępowaniu nieprocesowym w terminie 3 dni (art. 20 § 5 k.wyb.). Od jego postanowienia apelacja już nie przysługuje. Inną grupą spraw cywilnych w znaczeniu formalnym z zakresu prawa wyborczego są protesty przeciwko ważności wyborów (posła, senatora, posła do Parlamentu Europejskiego, radnego, wójta, a także przeciwko ważności wyborów Prezydenta RP). Protesty te w przypadku wyborów parlamentarnych i prezydenckich wnosi się do Sądu Najwyższego, który rozpoznaje sprawę w postępowaniu nieprocesowym w składzie 3 sędziów, a następnie rozstrzyga o ważności wyborów uchwałą całego składu Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (art. 242 i 323 k.wyb.). Z kolei w przypadku wyborów do jednostek samorządu terytorialnego protest przeciwko ważności wyborów wnosi się do właściwego sądu okręgowego, który też rozpoznaje sprawę w postępowaniu nieprocesowym. Wreszcie, sprawą cywilną regulowaną przepisami prawa wyborczego jest także sprawa o rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji wyborczych. W takiej sytuacji kandydat, którego to dotyczy, może wnieść do sądu okręgowego wniosek o orzeczenie zakazu rozpowszechniania takich informacji, orzeczenie przepadku materiałów wyborczych zawierających te informacje, nakazanie opublikowania odpowiedzi kandydata, nakazanie przeproszenia kandydata i nakazanie wpłacenia sumy pieniężnej do 100.000 zł na cel społeczny. Sąd okręgowy rozpoznaje ten wniosek w terminie 24 godzin w postępowaniu nieprocesowym. Na jego postanowienie przysługuje w terminie 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który rozpoznaje je również w terminie 24 godzin. Postanowienie sądu apelacyjnego jest natychmiast wykonalne i nie przysługuje na nie skarga kasacyjna (art. 111 k.wyb.).

Charakterystyczna jest w powyższych sprawach szybkość ich rozpoznania i rozstrzygnięcia, a uczestnicy kampanii wyborczych i sztaby wyborcze określają tę drogę postępowania jako „szybką ścieżkę wyborczą”. Gdyby bowiem sprawy te miały być rozpoznawane na zasadach ogólnych w postępowaniu zwykłym, to ich rozstrzygnięcie nastąpiłoby kilka miesięcy po zakończeniu kampanii wyborczej (lub jeszcze później) i uzyskana ochrona prawna nie miałaby już dla kandydata żadnego znaczenia.

Innym przykładem spraw cywilnych w znaczeniu formalnym są wszystkie **sprawy sądowe rejestrowe**. W pierwszej kolejności chodzi tu o wpisy dokonywane przez sądy gospodarcze do Krajowego Rejestru Sądowego. Do KRS zgodnie z ustawą z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112 ze zm.) wpisuje się przedsiębiorców, którymi są m.in. spółki prawa handlowego, przedsiębiorstwa państwowe, spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i reasekuracji oraz polskie oddziały przedsiębiorców zagranicznych, zagranicznych zakładów ubezpieczeń i zagranicznych oddziałów reasekuracji. Ponadto do Krajowego Rejestru Sądowego wpisuje się stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje pracodawców, organizacje pożytku publicznego, fundacje, samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotne oraz dłużników niewypłacalnych. Sprawy dotyczące prowadzenia Krajowego Rejestru Sądowego są również sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnym, prowadzonymi na podstawie art. 694¹–694⁸ k.p.c. Są one uważane za sprawy cywilne, gdyż art. 7 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym odsyła w zakresie postępowania rejestrowego do przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym.

Warto sobie w tym momencie uświadomić, że według przepisów postępowania administracyjnego prowadzone są obecnie następujące rejestry: Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej uregulowana w ustawie z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162) oraz rejestr kościołów i związków wyznaniowych prowadzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na podstawie ustawy z 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz.U. z 2017 r. poz. 1153). Sprawy związane

z prowadzeniem tych dwóch ostatnich rejestrów nie są oczywiście sprawami cywilnymi, ponieważ brak odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

Za sprawy cywilne w znaczeniu formalnym należy uznać również sprawy rozpoznawane **w postępowaniu w sprawach nieletnich, jeżeli nieletni wykazuje przejawy demoralizacji**. Postępowanie to sąd wszczyna z urzędu, gdy osoba nieletnia wykazuje oznaki demoralizacji. Postępowanie to uregulowane jest ustawą z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969), której art. 20 § 1 stanowi, że w tych sprawach stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego o sądzie opiekuńczym. W ramach tych spraw sąd rodzinny może zastosować rozmaite środki wychowawcze wskazane w art. 6 u.p.n., a także środki przewidziane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

Ponadto do spraw cywilnych w znaczeniu formalnym zaliczamy sprawy dotyczące **prowadzenia rejestru dzienników i czasopism** (odesłanie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego znajdziemy w art. 20 ust. 1 ustawy z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. z 2018 r. poz. 1914 ze zm.). Rejestr ten prowadzą właściwe miejscowo dla wydawcy sądy okręgowe. Za sprawy cywilne należy też uznać sprawy związane z **prowadzeniem** przez Sąd Okręgowy w Warszawie **rejestru partii politycznych** (odpowiednie odesłanie do kodeksu postępowania cywilnego znajduje się w art. 22 ustawy z 27.06.1997 r. o partiach politycznych, Dz.U. z 2018 r. poz. 580 ze zm.).

Wśród ważniejszych spraw cywilnych w znaczeniu formalnym trzeba jeszcze wymienić: **sprawy o sprostowanie, uzupełnienie, unieważnienie i ustalenie treści aktów stanu cywilnego** (odesłanie do kodeksu postępowania cywilnego znajdziemy w art. 36–40 ustawy z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz.U. z 2021 r. poz. 709 ze zm.), **sprawy o przymusowe leczenie alkoholików** (odesłanie do kodeksu postępowania cywilnego znajduje się w art. 26 ust. 2 ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz.U. z 2021 r. poz. 1119), **sprawy o przymusowe umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym i poddanie leczeniu** (art. 42 ustawy z 19.08.1994 r.

o ochronie zdrowia psychicznego, Dz.U. z 2020 r. poz. 685), **sprawy o odtworzenie zaginionych lub zniszczonych dyplomów i świadectw** (art. 5 dekretu z 7.07.1945 r. o odtworzeniu dyplomów i świadectw ukończenia nauki, Dz.U. Nr 27, poz. 164 ze zm.), **sprawy o umarzenie utraconych dokumentów** – papierów wartościowych (art. 3 dekretu z 10.12.1946 r. o umarzeniu utraconych dokumentów, Dz.U. z 1947 r. Nr 5, poz. 20; por. też art. 921¹⁴ k.c.), **sprawy o umieszczenie danej osoby w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym** (art. 2 ust. 3 ustawy z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, Dz.U. z 2021 r. poz. 1638). Kodeks postępowania cywilnego jest także stosowany **do niektórych czynności wykonywanych w postępowaniu przed Państwową Komisją do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15** (art. 40 ustawy z 30.08.2019 r. o Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15, Dz.U. z 2020 r. poz. 2219).

Powyższy katalog spraw, zarówno tych w znaczeniu materialnym, jak i tych w znaczeniu formalnym, nie jest wyczerpujący. Opracowanie dokładnego wykazu wszystkich możliwych do zaistnienia spraw cywilnych byłoby zresztą bardzo trudne. Katalog ten obrazuje jednak olbrzymi zakres przedmiotowy zastosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

Postępowanie cywilne stanowi niewątpliwie najważniejszą i historycznie najstarszą gałąź prawa formalnego (procesowego), z której czerpał obficie ustawodawca, opracowując ustawy karnoprocesowe, procedurę administracyjną czy – w ostatnim czasie – procedurę sądownoadministracyjną.

6. Jakie są rodzaje postępowania cywilnego?

Jak wynika z definicji postępowania cywilnego, jest to postępowanie, które toczy się zarówno przed sądami, jak i przed organami pozasądowymi.

Postępowanie cywilne sądowe należy podzielić **na postępowanie przed sądami powszechnymi, sądami szczególnymi oraz przed Sądem Najwyższym.**

Postępowanie cywilne pozasądowe dzieli się na postępowanie przed komisjami pojednawczymi do spraw pracy, postępowanie przed mediatorem, postępowanie przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych i postępowanie przed sądem polubownym (postępowanie arbitrażowe).

Ustrój, organizację i rodzaje sądów powszechnych reguluje ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.). Ustawa ta jest przedmiotem szczegółowego wykładu przede wszystkim na zajęciach seminaryjnych dla aplikantów aplikacji sądowej, natomiast na wydziałach prawa stanowi materię wykładu z ustroju organów ochrony prawnej, o ile ten przedmiot znajduje się w programie studiów prawniczych na danym wydziale. Niezależnie od tego wykład procedury cywilnej obejmuje także wiele zagadnień z zakresu ustawy o ustroju sądów powszechnych, gdyż postępowanie cywilne jest funkcjonalnie związane z działalnością sądów.

W systemie polskiego sądownictwa powszechnego funkcjonują trojaki rodzaj sądy – rejonowe, okręgowe i apelacyjne.

Sądy rejonowe rozpoznają sprawy cywilne wyłącznie w pierwszej instancji. Sądy okręgowe działają w pierwszej instancji, gdy tak stanowią przepisy o właściwości rzeczowej (por. art. 17, art. 477⁸ § 1, art. 544 § 1 i art. 691¹ § 2 k.p.c. oraz art. 3 ust. 1 u.p.g.), a także są sądami drugiej instancji w sprawach, które rozpoznał sąd rejonowy w pierwszej instancji. Sądy apelacyjne orzekają wyłącznie jako sądy drugoinstancyjne.

Dalsze podziały i rodzaje postępowania cywilnego, a także pozasądowego, zostaną przedstawione w kolejnych pytaniach.

7. Jakie sądy szczególne działają w Polsce i czy toczy się przed nimi postępowanie cywilne?

Zgodnie z art. 175 ust. 1 Konstytucji RP wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe. W tym ujęciu do grupy sądów szczególnych zaliczymy sądy administracyjne i sądy wojskowe.

Sądy administracyjne działają na podstawie ustawy z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 137) oraz ustawy z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2325 ze zm.). Obie te ustawy weszły w życie dnia 1.01.2004 r. W ramach sądownictwa administracyjnego funkcjonują wojewódzkie sądy administracyjne oraz Naczelny Sąd Administracyjny z siedzibą w Warszawie, który orzeka w drugiej instancji. Wojewódzkie sądy administracyjne rozpoznają skargi na ostateczne decyzje administracyjne, a także na niektóre postanowienia organów administracyjnych oraz na akty prawa miejscowego. Podstawą skargi musi być naruszenie prawa przez organ administracyjny lub naruszenie interesu prawnego skarżącego. Przez rozpoznawanie skarg na legalność decyzji administracyjnych sądy administracyjne sprawują sądową kontrolę działalności administracji publicznej.

Postępowania przed sądami administracyjnymi nie można uznać za postępowanie cywilne, zarówno ze względu na przedmiot tego postępowania (nie jest nim żadne roszczenie o charakterze cywilnym), jak i ze względu na brak odesłania do przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Uzupełniające odesłanie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego o uzupełniającym dowodzie z dokumentów przewidziane w art. 106 § 5 p.p.s.a. nie zmienia istoty tego postępowania, które ma charakter postępowania sądownoadministracyjnego.

Do sądów szczególnych zaliczamy także **sądy wojskowe**. Ich funkcjonowanie reguluje ustawa z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1754), która powołała do życia wojskowe sądy garnizonowe (odpowiednik sądów rejonowych) oraz wojskowe sądy okręgowe (odpowiednik sądów okręgowych w sądownictwie

powszechnym). W strukturze sądownictwa wojskowego nie ma odpowiednika sądów apelacyjnych. Tę funkcję pełni Izba Karna Sądu Najwyższego. Sądownictwo wojskowe rozpoznaje sprawy o przestępstwa statutowane w części wojskowej kodeksu karnego popełnione przez żołnierzy służby czynnej oraz o niektóre przestępstwa określone w części wojskowej kodeksu karnego popełnione przez pracowników cywilnych wojska.

Postępowania przed sądami wojskowymi nie można uznać za postępowanie cywilne z powodów oczywistych. Przedmiotem rozpoznania w sądzie wojskowym nie jest sprawa cywilna, lecz sprawa karna, i to niezależnie od możliwości nakazania oskarżonemu naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. Poza tym sąd wojskowy stosuje przy rozpoznawaniu powierzonych mu spraw przepisy części wojskowej kodeksu postępowania karnego (art. 646–673 k.p.k.).

Według art. 174 Konstytucji RP wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej wydają sądy i trybunały. Należy się zatem zastanowić, czy postępowanie cywilne może toczyć się przed trybunałami.

Z ustawy z 26.03.1982 r. o **Trybunale Stanu** (Dz.U. z 2019 r. poz. 2122 ze zm.) wynika, że prowadzi on szczególnego rodzaju postępowanie karne. Przemawia za tym odesłanie do przepisów kodeksu postępowania karnego (art. 18 ust. 2 u. TS) oraz możliwość orzekania kar przewidzianych w kodeksie karnym (art. 26 u. TS). Przedmiotem postępowania przed Trybunałem Stanu nie są roszczenia cywilne, lecz orzekanie o odpowiedzialności prawnej (konstytucyjnej) osób sprawujących najwyższe funkcje państwowe. Osoby te, a mówiąc ściślej – zajmowane przez nich stanowiska państwowe są enumeratywnie wymienione w ustawie o Trybunale Stanu (art. 1).

Z procesowego punktu widzenia należy zwrócić uwagę na art. 18 ust. 5 u. TS, który wprowadza *ex lege* zwolnienie z obowiązku zachowania w tajemnicy informacji niejawnych wszystkich osób składających zeznania przed tym Trybunałem. Jest to sytuacja diametralnie odmienna niż rozwiązanie problemu zachowania tajemnicy informacji niejawnych w procesie cywilnym. Zgodnie bowiem z art. 259

pkt 2 k.p.c. świadkowie mogą zeznawać o faktach objętych ochroną informacji niejawnych dopiero wtedy, gdy zostaną z obowiązku zachowania tajemnicy zwolnieni (przez właściwy organ przełożony).

Również postępowania przed **Trybunałem Konstytucyjnym** nie można uznać za postępowanie cywilne. Przedmiotem postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest bowiem orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją RP i ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, o zgodności tych umów z Konstytucją RP oraz o zgodności przepisów prawnych wydanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją RP, ustawami i ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi. Ponadto zadaniem Trybunału Konstytucyjnego jest rozpoznawanie skarg konstytucyjnych, które może wnieść każda osoba dotknięta orzeczeniem sądowym lub decyzją administracyjną opartą na niekonstytucyjnym przepisie, a także orzekanie w przedmiocie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznych oraz rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi organami państwa; dawniej zajmowało się tym Kolegium Kompetencyjne przy SN (art. 79, 188 i 189 Konstytucji RP oraz art. 33 ustawy z 30.11.2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz.U. z 2019 r. poz. 2393).

Niezależnie od powyższego każda osoba może skierować zapytanie co do zgodności aktu prawnego z Konstytucją RP, jeżeli od tego aktu prawnego zależy rozstrzygnięcie jej sprawy sądowej (art. 193 Konstytucji RP oraz art. 52 u. TK).

Jak widzimy, przedmiotem postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym nie jest w żadnym razie sprawa cywilna.

Poza tym w Polsce funkcjonują **izby morskie**, które również stanowią urzędowy organ rozstrzygający spory na podstawie ustawy. Zgodnie z ustawą z 1.12.1961 r. o izbach morskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 159) w pierwszej instancji działają Izba Morska w Szczecinie przy Sądzie Okręgowym w Szczecinie oraz Izba Morska w Gdańsku przy Sądzie Okręgowym w Gdańsku, a w drugiej instancji działa Odwoławcza Izba Morska w Gdańsku przy Sądzie Okręgowym w Gdańsku.

Zajmują się one orzekaniem o odpowiedzialności za wypadek morski. Mogą także pozbawiać uprawnień morskich. W izbach morskich jako przewodniczący zasiadają sędziowie sądów powszechnych ze znajomością zagadnień morskich, a jako ławnicy – osoby z doświadczeniem w sprawach morskich. W ustawie o izbach morskich (art. 20 u.i.m.) znajduje się odesłanie do odpowiedniego stosowania w postępowaniu przed izbami morskimi przepisów kodeksu postępowania karnego. Od orzeczenia Odwoławczej Izby Morskiej w Gdańsku przysługuje apelacja do Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, a do jej rozpoznania stosuje się także przepisy kodeksu postępowania karnego (art. 46 u.i.m.). Oznacza to, że postępowania przed izbami morskimi nie można zaliczyć do kategorii postępowań cywilnych, natomiast izby morskie można zatem określić jako organy quasi-sądowe.

Warto zauważyć, że apelację od orzeczenia Odwoławczej Izby Morskiej w Gdańsku może sporządzić i podpisać wyłącznie adwokat lub radca prawny (art. 45 ust. 2 u.i.m.). Mamy tu zatem do czynienia z **kolejnym przypadkiem przymusu adwokackiego** (szerzej o tym zob. część druga, rozdział VI).

Orzeczenia izb morskich mają znaczenie prejudycjalne dla późniejszego postępowania cywilnego i karnego. Izby te stanowią zatem szczególnie organ orzekający, któremu ustawodawca powierzył rozstrzyganie specyficznego problemu prawnego, jakim jest wina za spowodowanie wypadku morskiego. Na podstawie ich orzeczeń sąd powszechny w wydziale cywilnym może rozstrzygnąć kwestię naprawienia szkody przez podmiot wskazany w orzeczeniu izby morskiej, a sąd karny może skazać konkretne osoby objęte orzeczeniem izby morskiej w razie ustalenia, że spowodowanie wypadku morskiego łączyło się z popełnieniem przestępstwa.

Okazuje się zatem, że obecnie w polskim systemie organów ochrony prawnej nie funkcjonuje żaden sąd szczególnie, który rozpoznawałby sprawy cywilne i przed którym toczyłoby się postępowanie cywilne. Tego rodzaju sąd szczególnie istniał jednak w latach 1975–1985 i był to Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (OSPİUS). Rozpoznawał on odwołania od orzeczeń społecznych komisji do spraw

pracy (zakładowe komisje rozjemcze, terenowe komisje rozjemcze i terenowe komisje odwoławcze ds. pracy) oraz od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Sądownictwo szczególne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych zostało zlikwidowane w 1985 r., kiedy to powierzono sądom powszechnym rozpoznawanie całości spraw pracowniczych, a także odwołań od decyzji organów rentowych. Od tego momentu w sądach powszechnych wszystkich szczebli rozpoczęły funkcjonowanie wydziały pracy oraz wydziały ubezpieczeń społecznych, niekiedy połączone w jeden wspólny wydział – jako sądy pracy i sądy ubezpieczeń społecznych lub sądy pracy i ubezpieczeń społecznych.

8. Jakie funkcje w rozpoznawaniu spraw cywilnych pełni Sąd Najwyższy?

Sąd Najwyższy jest najwyższym organem nadzoru judykacyjnego nad wszystkimi sądami powszechnymi oraz nad sądami wojskowymi. Sądowi Najwyższemu nie podlegają natomiast sądy administracyjne. Zwierzchnictwo Sądu Najwyższego nad sądami administracyjnymi zlikwidowano z dniem 1.01.2004 r., gdy utworzono dwuinstancyjne sądownictwo administracyjne. Przed tą datą ówczesna Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego rozpoznawała rewizje nadzwyczajne od orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego działającego jako sąd administracyjny pierwszej i jedynej zarazem instancji.

Sąd Najwyższy działa poprzez pięć izb: **Izbę Cywilną, Izbę Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Izbę Karną, Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz Izbę Dyscyplinarną.**

Obecna struktura organizacyjna Sądu Najwyższego ukształtowana została ustawą z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904). Ustawą tą zlikwidowano Izbę Wojskową, a jej zadania przekazano do Izby Karnej. Tą samą ustawą powołana została Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, która przejęła część kompetencji Izby Pracy (orzekanie w sprawach protestów wyborczych i ważności

wyborów), a także Izba Dyscyplinarna (orzekanie w sprawach dyscyplinarnych sędziów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, prokuratorów i komorników sądowych). Do powołania tej ostatniej Izby zgłaszane są zastrzeżenia i wątpliwości prawne na szczeblu krajowym oraz unijnym.

Rozpoznawanie spraw cywilnych i tym samym stosowanie przepisów procedury cywilnej ma miejsce w **Izbie Cywilnej, w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oraz w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych**. Koncentrując się na postępowaniu cywilnym, należy wskazać następujące funkcje Sądu Najwyższego:

- 1) rozpoznawanie środków zaskarżenia, które według przepisów kodeksu postępowania cywilnego wnoszone są do Sądu Najwyższego; są to przede wszystkim nadzwyczajne środki zaskarżenia (skarga kasacyjna, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, skarga o wznowienie postępowania);
- 2) udzielanie odpowiedzi na pytania prawne – rozstrzyganie zagadnień prawnych przedstawionych przez sądy drugiej instancji (art. 390 i 397 § 3 k.p.c.).

Obie powyższe funkcje mają na celu zagwarantowanie zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojewodzkich.

Ponadto Sąd Najwyższy sprawuje kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych poprzez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych, a także rozpoznaje protesty wyborcze, orzeka o ważności wyborów, rozpoznaje sprawy dyscyplinarne i opiniuje projekty ustaw z zakresu prawa sądowego.

9. Jakimi środkami Sąd Najwyższy realizuje swoje funkcje i jaki jest jego wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych?

Sąd Najwyższy rozpoznaje nadzwyczajne środki zaskarżenia, tj. **skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawo-**

mocnego orzeczenia oraz – w określonym zakresie – **skargę o wznowienie postępowania**. Sąd Najwyższy rozpoznaje również zażalenia na niektóre postanowienia sądu drugiej instancji (art. 394¹ k.p.c.). W tym przypadku jednak chodzi o środek zaskarżenia o charakterze zwyczajnym.

Ponadto na podstawie przepisów pozakodeksowych Sąd Najwyższy rozpoznaje **skargę na przewlekłość postępowania**, jeżeli przewlekłość ta wystąpiła przed sądem apelacyjnym lub Sądem Najwyższym (art. 4 ust. 2 ustawy z 17.06.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, Dz.U. z 2018 r. poz. 75 ze zm.). Skargę tę trudno jednak uznać za środek zaskarżenia, gdyż jego celem nie jest weryfikacja zaskarżonego orzeczenia. Skarga ta ma prowadzić do przyspieszenia rozpoznania sprawy oraz do uzyskania od Skarbu Państwa odpowiedniej sumy pieniężnej.

Innym środkiem prawnym, poprzez który Sąd Najwyższy realizuje swoje funkcje, jest podejmowanie **uchwał rozstrzygających rozbieżności w wykładni przepisów prawa** (art. 83–86 u. SN). Uchwały te Sąd Najwyższy podejmuje na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego lub Prezesa Sądu Najwyższego (Prezesami SN są prezesi poszczególnych izb). Wniosek tego rodzaju może również zgłosić Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich, a także Prezes Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Rady Dialogu Społecznego, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy i Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców – każdy w zakresie swojej właściwości.

Uchwały te określane są w doktrynie jako uchwały kierunkowe lub samoistne czy abstrakcyjne – dla odróżnienia od uchwał zawierających rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przedstawionego przez sąd drugiej instancji (por. poniżej pytanie 11). Uchwały samoistne (czyli abstrakcyjne) nie są więc powiązane z konkretną sprawą cywilną, lecz są wynikiem zaniepokojenia wymienionych wyżej

organów brakiem jednolitej wykładni poszczególnych przepisów prawa w sądach powszechnych, wojskowych i Sądzie Najwyższym. Uchwały te stanowią kontynuację dawnych uchwał samoistnych, które w ustawodawstwie i judykaturze okresu Polski Ludowej określone były jako wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej bądź krótko – jako wytyczne Sądu Najwyższego.

Problem dawnych wytycznych Sądu Najwyższego był wielokrotnie poruszany w ówczesnej doktrynie, co zaowocowało wieloma publikacjami naukowymi, także o randze monografii, i to również w nauce prawa konstytucyjnego (por. m.in. publikacje Hanny Suchockiej). W okresie Polski Ludowej wytyczne te miały charakter wiążący w stosunku do wszystkich sądów w Polsce, a ich naruszenie stanowiło samodzielną podstawę rewizyjną. W doktrynie prawa procesowego i prawa konstytucyjnego rozważany był szeroko problem, czy Sąd Najwyższy, uchwalając powszechnie wiążące wytyczne, nie wkracza w kompetencje prawodawcy, którym przecież nie jest. Wytyczne funkcjonowały bowiem w sądowym stosowaniu prawa tak samo jak akty prawne. obrońcy instytucji wytycznych twierdzili, że wytyczne Sądu Najwyższego są niezbędne dla zagwarantowania jednolitości orzecznictwa sądowego, a Sąd Najwyższy nie tworzy żadnych norm prawnych, tylko wskazuje w wytycznych prawidłowy sposób ich wykładni. Ostatecznie w trakcie obrad Okrągłego Stołu zdecydowano, że wytyczne Sądu Najwyższego – już pod inną nazwą – będą uchwalane w dalszym ciągu, ale z tą istotną zmianą, że nie będą miały charakteru wiążącego. Sąd Najwyższy ma zatem obecnie oddziaływać na wymiar sprawiedliwości w Polsce jedynie mocą swojego autorytetu i trafnością swojej argumentacji.

Obecnie problem wpływu Sądu Najwyższego na orzecznictwo sądów powszechnych należy przedstawić w ten sposób, że poglądy Sądu Najwyższego wyrażone w uchwałach samoistnych (czyli abstrakcyjnych), tj. uchwałach niezwiązanych z rozpoznawaniem środków zaskarżenia w konkretnych sprawach, chociaż formalnie niewiążące, faktycznie jednak w olbrzymim stopniu oddziałują na orzecznictwo sądowe w Polsce. Uchwały te, jak zresztą całe publikowane orzecznictwo Sądu Najwyższego, są dokładnie śledzone przez sędziów

sądów powszechnych. Stanowią one dla nich przedmiot szkoleń, są wykładane i analizowane podczas aplikacji – i to nie tylko sędziowskiej – a podczas orzekania w sądach powszechnych są z reguły przez sędziów uwzględniane.

Faktyczny wpływ orzecznictwa Sądu Najwyższego na judykaturę powszechną jest zatem znaczny. Warto jednocześnie zauważyć, że sędziemu w sądzie powszechnym łatwiej jest powołać się na ogłoszony wcześniej pogląd Sądu Najwyższego, niż w sposób samodzielny i niezależny próbować dokonać wykładni spornych przepisów prawa. Czasami można nawet mówić o postawach oportunistycznych przy powoływaniu się na wywody i argumentacje zawarte w orzeczeniach Sądu Najwyższego. Należy jednak ponownie podkreślić, że poglądy Sądu Najwyższego wyrażone w jego orzeczeniach nie mają mocy powszechnie wiążącej sądy powszechne. Wiążące natomiast jest stanowisko Sądu Najwyższego przedstawione w orzeczeniu rozstrzygającym skargę kasacyjną. Wiąże ono jednak tylko ten sąd powszechny, któremu sprawa została następnie przekazana do ponownego rozpoznania (art. 398²⁰ k.p.c.). Podobnie uchwała Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienie prawne przekazane przez sąd drugiej instancji wiąże ten sąd przy ponownym rozpoznawaniu sprawy (art. 390 § 1 i 2 oraz art. 397 § 3 k.p.c.).

10. Czy Sąd Najwyższy jest związany własnymi orzeczeniami i czy może on odstąpić od swojego wcześniejszego stanowiska?

Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy najpierw pochylić się nad pojęciem **księgi zasad prawnych**. Jest to pojęcie umowne, nieformalne, bowiem nie występuje w ustawie o Sądzie Najwyższym ani też w kodeksie postępowania cywilnego. Oznacza ono zbiór wszystkich uchwał Sądu Najwyższego mających rangę zasady prawnej. Każda uchwała Sądu Najwyższego podjęta w składzie całej izby, składzie izb połączonych oraz w pełnym składzie Sądu (uchwała Zgromadzenia Ogólnego) uzyskuje z chwilą jej podjęcia moc zasady prawnej. Skutek ten następuje *ex lege* (art. 87 § 1 u. SN). Uchwała składu 7 sędziów staje

się zasadą prawną tylko wtedy, gdy skład ten tak postanowi. Uchwały, które uzyskały moc zasady prawnej, są ogłaszane (wraz z uzasadnieniem) w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie Sądu Najwyższego (art. 87 § 2 u. SN).

Uchwały Sądu Najwyższego, także te, które mają moc zasady prawnej, nie wiążą innych sądów (oprócz wyjątków wskazanych powyżej), natomiast uchwalone zasady prawne wiążą poszczególne składy orzekające w samym Sądzie Najwyższym. Jest to zatem środek procesowo-ustrojowy gwarantujący jednolitość orzecznictwa w ramach Sądu Najwyższego, bo także w tym sądzie może wystąpić problem niejednolitości orzecznictwa. Uchwalone przez Sąd Najwyższy zasady prawne wiążą więc „do wewnątrz”, natomiast nie wiążą (poza wspomnianymi wyjątkami) „na zewnątrz”.

Istnieje jednak możliwość odstąpienia przez Sąd Najwyższy od uchwalonej zasady prawnej, ale musi się to odbyć w tym samym składzie, w którym zasada prawna została uchwalona (jednej izby, połączonych izb lub w pełnym składzie Sądu Najwyższego).

11. Na czym polega udzielenie odpowiedzi przez Sąd Najwyższy na pytania prawne (zagadnienia prawne) sądów drugiej instancji?

Sądy drugiej instancji przy rozpoznawaniu środków odwoławczych (apelacja, zażalenie) mogą napotykać na zagadnienia prawne budzące poważne wątpliwości. W tej sytuacji niekiedy jest lepiej, aby zagadnienia te zostały w sposób prawidłowy i ostateczny rozstrzygnięte na tym etapie postępowania, niż miałyby one stanowić podstawę do wniesienia środka zaskarżenia do Sądu Najwyższego. Z tych względów ustawodawca pozwala sądom drugiej instancji na **skierowanie tych zagadnień prawnych do rozstrzygnięcia do Sądu Najwyższego** (art. 390 i art. 397 § 3 k.p.c.). Sąd Najwyższy swój pogląd wyraża w postaci uchwały, która wiąże sąd drugiej instancji w tej samej sprawie.

Tego rodzaju uchwała Sądu Najwyższego nie wiąże już sądu drugiej instancji w żadnej innej sprawie, nawet gdyby była to sprawa identyczna ze sprawą, w której sformułowano zagadnienie prawne dla Sądu Najwyższego. Faktycznie jednak, jak już wspomniano, uchwały Sądu Najwyższego będą zapewne respektowane przez ogół sędziów sądów powszechnych orzekających w podobnych kwestiach.

Rozdział II

ORGANY POZASĄDOWE, PRZED KTÓRYMI TOCZY SIĘ POSTĘPOWANIE CYWILNE

1. Przed jakimi organami pozasądowymi również toczy się postępowanie cywilne?

Organami pozasądowymi, przed którymi także toczy się postępowanie cywilne w szerszym lub w węższym zakresie, są:

- 1) komisje pojednawcze,
- 2) wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych,
- 3) mediatorzy (sądowi),
- 4) sądy polubowne (arbitrażowe).

1. Komisje pojednawcze

2. Czym zajmują się komisje pojednawcze i jaki jest stosunek postępowania przed komisją pojednawczą do postępowania przed sądami pracy?

Funkcjonowanie komisji pojednawczych uregulowane jest w kodeksie pracy (art. 242–258 k.p.).

W każdym zakładzie pracy (tj. u każdego pracodawcy) może zostać powołana komisja pojednawcza. Komisje te należy odróżnić od działających do 1985 r. w zakładach pracy zakładowych komisji rozjemczych, terenowych komisji rozjemczych i terenowych komisji odwoławczych do spraw pracy.

Te poprzednie komisje były ciałami społecznymi orzekającymi w sprawach pracowniczych, a w ich składach orzekających zasiadali sami pracownicy, z tym wyjątkiem, że przewodniczącym składu orzekającego terenowej komisji odwoławczej był sędzia sądu powszechnego. Komisje te nie sprawdziły się jako organy orzekające ze względu na brak merytorycznego, prawniczego przygotowania członków komisji. Od 1985 r. spory ze stosunku pracy mogą rozstrzygać zatem wyłącznie sądy pracy, stanowiące – jak już wyżej wyjaśniono – wydziały sądów powszechnych (sądów rejonowych, sądów okręgowych i sądów apelacyjnych). W sądach pracy orzeczenia w sprawach z zakresu prawa pracy wydają sędziowie, a także – w niektórych sprawach – sędziowie wraz z ławnikami. Po kolejnych zmianach przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących składu sądu pierwszej instancji obecnie w trzyosobowym składzie orzekającym (sędzia i dwaj ławnicy) rozpoznawane są następujące sprawy pracownicze: o ustalenie istnienia stosunku pracy, o nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie wypowiedzenia stosunku pracy za bezskuteczne, o przywrócenie do pracy w razie rozwiązania stosunku pracy i związane z tym roszczenia odszkodowawcze, a także sprawy dotyczące mobbingu i równego traktowania pracowników (por. art. 47 § 2 pkt 1 k.p.c.).

Komisje pojednawcze nie mają żadnych kompetencji orzeczniczych i nie mogą rozstrzygać żadnych sporów ze stosunku pracy. Ich zadanie polega na podjęciu próby ugodowego załatwienia sporu między pracownikiem a pracodawcą. Komisja pojednawcza albo doprowadzi do zawarcia ugody, albo stwierdzi, że do zawarcia ugody nie doszło.

? 3. Czy istnieje obowiązek powoływania w zakładach pracy komisji pojednawczych?

W obecnym stanie prawnym taki obowiązek nie istnieje. W praktyce komisje pojednawcze powoływane są w tych zakładach pracy, w których aktywnie działają związki zawodowe lub w których sam pracodawca dostrzega korzyści płynące z faktu, że w jego firmie będzie działała komisja pojednawcza. Korzyści te są oczywiste, ponieważ w wielu przypadkach pracownik, który uważa, że przysługuje mu roszczenie przeciwko pracodawcy, wybierze drogę postępowania przed komisją pojednawczą, a nie przed sądem pracy, ponieważ nie będzie chciał dalszego zadrażniania stosunków z pracodawcą. Istnienie komisji pojednawczej pozwala zatem pracownikowi na dochodzenie roszczeń ze stosunku pracy z pominięciem – przynajmniej czasowo – drogi sądowej.

Komisje pojednawcze funkcjonują najczęściej w dużych przedsiębiorstwach państwowych oraz w największych firmach prywatnych dbających o swój wizerunek i starających się o to, aby spory z pracownikami nie wychodziły poza firmę.

Kodeks pracy stanowi zatem, że komisje pojednawcze mogą być powoływane. Komisję pojednawczą powołuje wspólnie pracodawca wraz z zakładową organizacją związkową, a jeżeli taka nie działa, to pracodawca w porozumieniu z załogą (art. 244 § 1 i 3 k.p.).

? 4. Kto wchodzi w skład komisji pojednawczej i jak przebiega postępowanie przed komisją?

W skład komisji pojednawczej wchodzi pracownicy zatrudnieni u danego pracodawcy, ale z wyłączeniem osób kierujących zakładem pracy oraz z wyłączeniem głównego księgowego, radcy prawnego i osób prowadzących sprawy osobowe, zatrudnienia i płac. Chodzi o to, aby osoby funkcyjne na wysokich stanowiskach w zakładzie pracy nie zdominowały składu komisji pojednawczej.

Postępowanie przed komisją pojednawczą wszczynają pracownik przez złożenie pisemnego wniosku. Pracownik może też wniosek o wszczęcie postępowania złożyć ustnie do protokołu.

Najistotniejsze jest to, że wniosek pracownika o wszczęcie postępowania przed komisją pojednawczą przerywa bieg terminów sądowego dochodzenia roszczeń ze stosunku pracy, tj. terminu 7 dni na wniesienie odwołania od wypowiedzenia umowy o pracę oraz terminu 14 dni na wniesienie żądania przywrócenia do pracy po rozwiązaniu umowy o pracę bez wypowiedzenia (por. art. 264 k.p.). Pracownik niczym nie ryzykuje, wnosząc wniosek do komisji pojednawczej – jeżeli postępowanie przed komisją pojednawczą nie doprowadzi do zawarcia ugody, to będzie mógł w ciągu 14 dni od zakończenia tego postępowania wnieść pozew do sądu pracy albo w tym terminie zażądać, by komisja pojednawcza przekazała sprawę do sądu pracy. **Wniosek pracownika** o wszczęcie postępowania pojednawczego **zastępuje pozew**, a zatem w razie przekazania przez komisję pojednawczą na żądanie pracownika sprawy do sądu pracownik nie musi pisać pozwu.

Postępowanie przed komisją pojednawczą jest ograniczone w czasie, gdyż kończy się z mocy prawa po upływie 14 dni od jego wszczęcia w sprawach dotyczących obowiązywania stosunku pracy, a po upływie 30 dni od wszczęcia – w pozostałych sprawach.

Komisja pojednawcza prowadzi postępowanie pojednawcze w składzie trzyosobowym lub większym. Jeżeli dojdzie do zawarcia ugody, to zostanie ona wpisana do protokołu posiedzenia pojednawczego. Protokół ten muszą podpisać prowadzący daną sprawę członkowie komisji pojednawczej, pracownik oraz pracodawca bądź jego przedstawiciel. Komisja pojednawcza nie może dopuścić do zawierania przez strony ugód, które byłyby sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego.

Ugoda zawarta przed komisją pojednawczą stanowi zgodnie z art. 777 § 1 pkt 3 k.p.c. tytuł egzekucyjny.

Ugoda zawarta przed komisją pojednawczą na wniosek pracownika zostanie opatrzona przez sąd pracy klauzulą wykonalności. Wówczas staje się ona tytułem wykonawczym (art. 776 k.p.c.), co jest podstawą do wszczęcia egzekucji. Sąd odmówi nadania klauzuli wykonalności tylko wówczas, gdyby ugoda okazała się sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego.

Istnieje możliwość zaskarżenia przez pracownika ugody, w ciągu 30 dni od daty jej zawarcia, przez wytoczenie powództwa o uznanie ugody za bezskuteczną. Pracownik musiałby wówczas wykazać, że podpisana ugoda naruszyła jego słuszne interesy.

Należy dodać, że warunki techniczne i lokalowe niezbędne do właściwego funkcjonowania komisji pojednawczej musi zapewnić pracodawca. On też ponosi koszty i wydatki związane z działalnością komisji pojednawczej. Oznacza to również, że członkowie komisji pojednawczej, a także sam pracownik zachowują prawo do pełnego wynagrodzenia za czas nieprzepracowany z powodu udziału w pracach komisji pojednawczej.

Sama praca w komisji pojednawczej jest pracą nieodpłatną, co oznacza, że członkom komisji pojednawczej nie przysługuje prawo do odrębnego wynagrodzenia za pracę w komisji.

Postępowanie przed komisjami pojednawczymi zaliczamy do postępowania cywilnego (pozasądowego), ponieważ jego przedmiotem są spory z zakresu prawa pracy, a ta kategoria spraw została uznana *ex lege* za rodzaj sprawy cywilnej i to w znaczeniu materialnym (sprawy z istoty swojej cywilne – art. 1 k.p.c.).

2. Wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych

5. Czym się zajmują wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych?

Ustawą z 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 849) wprowadzono nowy organ państwowy (pozasądowy) powołany do rozstrzygania ściśle określonej kategorii spraw cywilnych, tj. spraw o ustalenie wystąpienia zdarzenia medycznego. Są to wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych. Przez **zdarzenia medyczne** ustawodawca rozumie w tym przypadku zakażenie pacjenta czynnikiem chorobotwórczym, uszkodzenie ciała pacjenta, spowodowanie rozstroju zdrowia pacjenta, a także śmierć pacjenta. Zdarzenie medyczne musi jednocześnie być następstwem niezgodnej z aktualną wiedzą medyczną diagnozy, niezgodnego z aktualną wiedzą medyczną leczenia (także operacyjnego) bądź niezgodnego z aktualną wiedzą medyczną zastosowania leku lub wyrobu medycznego (por. art. 67a ust. 1 u.p.p.).

Celem postępowania przed wojewódzką komisją jest ustalenie, czy tego rodzaju zdarzenie powodujące szkodę majątkową lub niemajątkową pacjenta stanowiło zdarzenie medyczne. Co charakterystyczne, wojewódzkie komisje nie orzekają w przedmiocie określenia wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia ani też nie zasądzają tych należności. Wojewódzkie komisje natomiast ustalają, czy w określonym szpitalu doszło do zdarzenia medycznego, tj., jak wspomniano, do uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia bądź do zakażenia pacjenta na skutek błędów medycznych popełnionych przez pracowników tego szpitala. Wojewódzka komisja wydaje w tej sprawie orzeczenie, które jest wiążące dla ubezpieczyciela, u którego dany szpital jest ubezpieczony.

Dalsze czynności w sprawie wykonuje już sam ubezpieczyciel. Może on bowiem w ciągu 30 dni od otrzymania orzeczenia wojewódzkiej komisji przedstawić pacjentowi (lub w razie jego śmierci jego

spadkobiercom wszczynającym postępowanie) propozycję zapłaty odszkodowania i zadośćuczynienia. Pacjent (lub jego spadkobiercy) mogą przyjąć tę propozycję lub ją odrzucić. Jeżeli ją przyjmą, to jednocześnie muszą zrzec się wszelkich roszczeń wynikających z tego zdarzenia medycznego – w zakresie szkód, które się ujawniły do chwili złożenia wniosku wszczynającego postępowanie przed wojewódzką komisją. Mogą natomiast dochodzić w przyszłości przed sądem roszczeń powstałych później, po złożeniu wniosku. Tym samym przyjęta przez pacjenta kwota odszkodowania zaproponowana przez ubezpieczyciela pochłania w całości jego roszczenia. Kwota ta nie obejmuje natomiast tych roszczeń, które się pojawią dopiero w przyszłości. Należy też podkreślić, że przyjęta propozycja odszkodowań przedstawiona przez ubezpieczyciela staje się z mocy prawa tytułem wykonawczym w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 67k ust. 8 u.p.p.). Nie wymaga ona w tej sytuacji nadania jej przez sąd klauzuli wykonalności.

Z kolei ubezpieczyciel może wybrać inne rozwiązanie, tj. może w ogóle nie przedstawić żadnej propozycji odszkodowania. Będzie to oznaczać jego milczącą akceptację tej wysokości odszkodowania, której zażądał pacjent (lub spadkobiercy) we wniosku wszczynającym postępowanie przed wojewódzką komisją. Wówczas ubezpieczyciel zmuszony będzie wypłacić poszkodowanemu odszkodowanie w wysokości wskazanej w jego wniosku. Tę wysokość oraz fakt nieprzedstawienia propozycji przez ubezpieczyciela wojewódzka komisja potwierdza osobnym zaświadczeniem. Stanowi ono, tak jak w poprzednim przypadku przyjęta propozycja ubezpieczyciela, tytuł wykonawczy z mocy samego prawa. W razie zatem braku dobrowolnej zapłaty odszkodowania przez ubezpieczyciela poszkodowany może wszcząć przeciwko niemu egzekucję.

Należy podkreślić, że w każdej z powyższych sytuacji wysokość odszkodowania za szkodę majątkową i niemajątkową nie może przekraczać łącznie kwoty 100.000 zł. Dotyczy to następstw zdarzenia medycznego w postaci uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia lub zakażenia pacjenta. Z kolei w razie śmierci pacjenta oba odszkodowania łącznie nie mogą być wyższe niż 300.000 zł.

Od orzeczenia wojewódzkiej komisji nie przysługuje odwołanie, natomiast każdy uczestnik tego postępowania (pacjent, szpital, ubezpieczyciel) niezadowolony z wyniku sprawy może do tej komisji wnieść wniosek o ponowne orzekanie w tej sprawie.

❓ 6. Jaka jest struktura organizacyjna organu pozasądowego rozstrzygającego spory dotyczące zdarzeń medycznych?

Wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych działają przy urzędach wojewódzkich i są finansowane w całości przez budżet państwa. Ich funkcjonowanie nie jest jednak rodzajem działalności administracyjnej i nie stanowi wykonywania władzy publicznej.

Wojewódzkie komisje składają się z 16 członków, z których połowa ma wykształcenie medyczne, a połowa prawnicze. Orzekają one w składach 4-osobowych, a w razie rozłożenia się głosów po połowie decydujący jest głos przewodniczącego składu orzekającego. Członkowie wojewódzkiej komisji otrzymują wynagrodzenie za udział w komisji.

❓ 7. Dlaczego postępowanie przed wojewódzkimi komisjami zaliczamy do postępowania cywilnego (pozasądowego)?

Przedmiotem postępowania przed wojewódzką komisją są spory o ustalenie, że wystąpiło zdarzenie medyczne skutkujące szkodą majątkową lub niemajątkową. Jednocześnie wojewódzka komisja orzeka też o wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia za szkody wyrządzone pacjentowi przez szpital. Są to niewątpliwie spory z zakresu prawa cywilnego (ochrona odszkodowawcza i ochrona dóbr osobistych), a sprawy tego rodzaju zaliczamy do spraw cywilnych (art. 1 k.p.c.).

Ponadto w art. 67o u.p.p. znajduje się odesłanie do licznych wymienionych tam przepisów kodeksu postępowania cywilnego, które znajdują zastosowanie w postępowaniu przed wojewódzkimi komisjami.